

FRAN TRATNIK: PO BERAČEVI SEZONI.

IVAN NEZVAN.

POD KRIŽEM.

I.

Na lesu tem sramotnem mi visiš! —
Zakaj Si dal, da Tebe so razpeli,
ki Si nebo in svet ustvaril celi,
ki z roko vsemogočno ga držiš!

Držiš vesoljstvo, — če ga izpustiš,
pa zibne v nič, — izpregovori, véli,
in kralj stvarjenja, človek drzni, smeli
ne bode več razpenjal Te na križ!

A Ti molčiš, — tako veli srcé Ti,
kjer mesta ni sovraštvu, ne osveti.
Zato, ker ljubiš, hotel si trpeti.

Zato trpel do konca boš svetá,
ker silna Ti ljubezen plapola,
ljubezen sveta svetega Srcá.

II.

Pred Križanim sem padel na kolena, —
tako je padla nékdaj Magdalena, —
stiskála mi je silna bol srcé,
tolažbe našel nisem vrh zemljé.

Pogled potópil v rane sem telesa,
do Božjega sem dvignil ga očesa,
roke mi sklep je krčevit spojil,
iz prsi vzdih se je proseč izvil:

„Trpim, ker ljubim, — ali nemočan,
ah, slab v trpljenju sem, — srce trepeče,
da ga ne stre trpljenje neki dan.

Da ne omagam, meni daj moči
in ljubici, da mi srce ljubeče
ohrani v vseh boléh do konca dni!“

III.

Dekle preljubljeno, pod križ poglej:
 stoji pod njim nebeškolepa žena;
 izprana od solzâ so lica njena,
 v očeh izraz je žalosti brez mej.

Njegov pogled pa doli plava k njej,
 šepečejo mu usta: „Magdalena!“
 Vsa vztrepetá, v bolesti zatopljena!
 Tako jo klical milo je poprej,

poprej, ko Mu povesdi je sledila,
 za Njim hodila, ker Ga je ljubila,
 in željna slaj besed Njegovih pila.

Pod križ je šla neplašena za Njim,
 za svojim zaročencem ljubljenim,
 od celega sveta ostavljenim.

IV.

Že tretjega je dneva zora vstala!
 Kot deva nedotaknjena je zala,
 mogočna, kakor hči kraljeva
 znanilka zmagoslavnega je dneva.

Marijo Magdaleno je prignala
 ljubezen k grobu, da bi tu jokala.
 A vanjo odprtina groba zeva,
 a Njega ni! — obup se je loteva.

„Če ti si vzel ga, daj mi ga, vrtnar!“ —
 „Marija!“ glas poznan, sladak veli ji,
 da ji srce, da vse telo vzdrhti ji.

„On je, On je, ljubezni svete Car!
 Živi, živi! — in jaz bom ž njim živela,
 in bom na veke ga ljubiti smela!“

V.

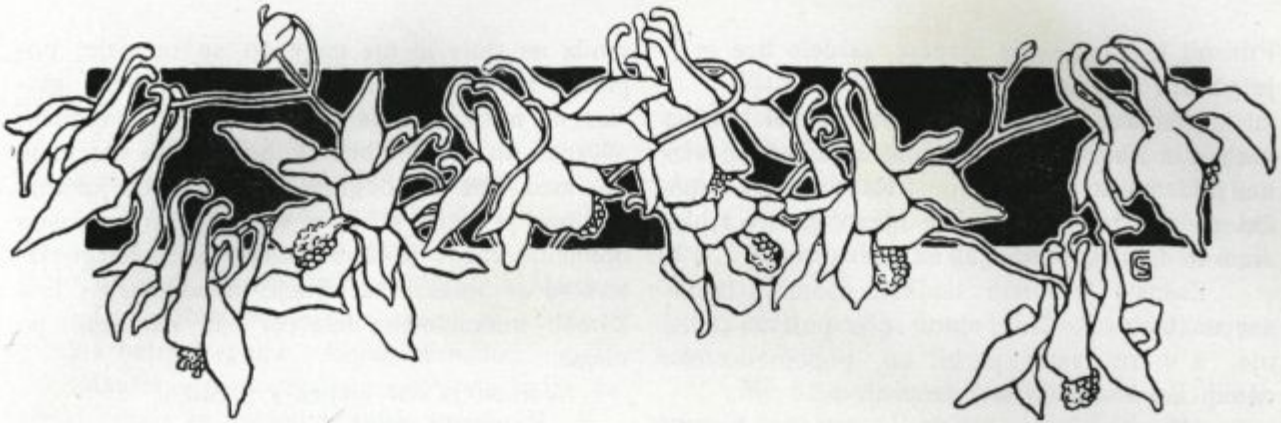
Glej, ljubica, pred Križanim stojim,
 te pesmi pojem v silnih bolečinah!
 Še danes gledam po gorâh, dolinah,
 a skóro se za dolgo poslovim.

Komú naj tebe v varstvo izročim?
 Ah, kolika razdalja bo med nama!
 Ko mene tu ne bo, kako boš sama!
 Ko premišljuješ to, kako trpim!

Ločitev grenka bo, — ne, bo mi sladka!
 Neskončno dolga bo, — ne, — bo mi kratka!
 Saj vedno mislil bom na krasni hip,

ko združen src bo najinih utrip,
 ko spet ime zakličem drago tvoje:
 Marija, nepozabno dekle moje!

IVAN LAH.

JUTRO.

Črna tema je ležala v zaduhlih prostorih in je krila nerazločne predmete, ki so bili v sobi; samo pri oknih je sijala v sobo medla svetloba s slabo razsvetljene predmestne ulice. Neprijeten vzduh je polnil sobo; čutiti je bilo, kako se dviga iz razmočenih tal in se razširja pod stro-

pom. Tiho je bilo v sobi, kakor ponoči v spalnici in slišalo se je le enakomerno dihanje ljudij, ki so spali po stolih, po klopeh in po tleh.

Manica je ležala na ozkem stolu za mizo; za vzglavje je imela zvito veliko ruto. Zato se je morala držati za mizo, da ni padla na tla. Bila je utrujena in ni zaspala vso noč. Zagledala se je v temo okoli sebe in je hotela razločiti, kaj je ona črna senca, ki se je kazala na steni. Ni se mogla spomniti, kaj je viselo tam zvečer. In ko ni mogla razločiti, je začela gledati drugam, nazadnje pa je zatisnila oči, da bi privabila spanec. Toda ležišče je bilo pretrdo in nerodno, spanec se ni hotel približati. Gledala je zopet okoli sebe in je zagledala svetli pramen, ki je sijal pri oknu v sobo. „Ni še jutro“, je pomislila, spomnivša se, da so to le odsevi luči, ki brle na ulici. Obrnila se je in hotela zaspati. Čutila je neprijeten duh, ki je polnil sobo in zdelo se ji je, da jo boli glava.

„Ko bi bilo že jutro!“ je pomislila. Dvignila je glavo in je poslušala, ali spe drugi okoli

nje. Dihali so vsi enakomerno, globoko, in razločno je slišala, kako mirno diha teta Reza in kako brezskrbno se je udala trdnemu spanju botra Repulja.

V kotu ob peči je nekdo zakašljal in se obrnil. Nato pa je bilo zopet vse tiho. Z bližnjega kolodvora je bilo slišati zvižganje vlakov in bobneče puhanje.

„Bog ve, kje je že zdaj“, je pomislila Manica, in nje misli so šle daleč tja v svet po železni cesti, med vriskanjem vlakov, med drdranjem vozov naprej v neznane kraje preko hribov in dolin, čez mesta in vasi dalje in dalje s črnim puhajočim vlakom. V njem sedi temna družba mož z izmučenimi, trdimi obrazi, z resnimi, vprašujočimi očmi, in med njimi sedi tudi on — mlad, lep, rdečih lic s črnimi brčicami, s kodrastimi lasmi, z jasnimi očmi. Čisto jasno si je predstavljala, kako sedi med njimi in misli nazaj, domov, nanjo. — Vlak pa hiti naprej in žvižga, piha, hrope, hrumi, vriska in grmi dalje in dalje vedno dalje od doma in od nje. Kraj za krajem se vrsti, gora za goro, dolina za dolino, vas za vasjo, mesto za mestom. On sedi pri oknu, ogleduje kraje, da jih ji opiše v prvem pismu, in ves čas misli nazaj. Pojo si drugi pesmi, da si preženo žalost in dolgčas: nihče jih ne razume tujce, sami zase so, kakor družina. A on sedi med njimi žalosten, nem ter misli nanjo. Niti peti se mu ne ljubi, niti govoriti z drugimi.

Uspavalo jo je premišljevanje, in v snu je prišel k njej sladak spomin. Predsinočnjim je bila jasna zimska noč. Mesec je svetil in v biserih se je svetilo s prvim snegom pobeljeno polje. Prišel je tiho, kakor strah. Vsedel se je k nji na posteljo in jo je objel. Mrzle so bile njegove roke in kučmo mu je bilo pobelilo ivje,

Pritisnil je k nji svoje hladno, zardelo lice in ji je govoril tako lepo:

„Manica, jaz te ne pozabim! Delal bom iz vseh sil. Ako bo kazalo, prideš za menoj, ako ne, pridem jaz pote nazaj... Kako mi bo dolgčas po tebi!“ — In objel je njeno glavico z blazino vred in jo poljubljal na lice in v oči...

Zaspala je v tem sladkem spominu in zasanjala takoj... Črna senca se je pojavila poleg nje, a v črni senci je bil on, popolnoma on: rdečih lic, kodrastih las, sanjavih oči.

„Manica!...“ Slišala je razločno njegov glas. —

„Tone, ti si!... Zakaj si tako žalosten?“

Njegov obraz ni bil vesel, kakor po navadi, nekaj žalostnega, mrtvega je sijalo iz njegovih oči. Skoraj ustrašila se ga je.

„Toži se mi po tebi, Manica, ljubica!“

„Ti, moj...!“ Objela ga je z obema rokama.

Nekak krik je prurušil njene sanje, a sanjala je dalje. Čutila je, kako je zopet sedel poleg nje in jo objel. Njegove oči so oživele, zasijale. Toplo je bilo njegovo lice.

„Ali je bila dolga pot?“

„Dolga, žalostna in nevarna.“

„Ali je bila nevihta na morju?“

„Bila je tri dni, velika, močna.“

„In ste se rešili...?“

„Ne, utonili smo... Vsi, vsi!“

„Tone...!“

Zopet je čuden šum zmotil njene težke sanje, nekaj groznega jo je tiščato k tlom, a sanje so šle naprej:

„Še veš,“ je govoril on, „kako je bilo lepo v oni poletni noči, ko sem prišel prvič...?“

„Da, da, bila je krasna noč.“

„In potem v jeseni, kako je bilo nama gorko! Zunaj je vila ledena burja okoli vogalov, a ti...!“

Objela ga je tesneje...

„In v oni zadnji noči, ko sem bil pri tebi...!“

„Tone!“

„A zdaj mi je dolgčas brez tebe, saj sem sam...“

Zaropotalo je nekaj in zahreščalo, blazina je padla na tla in Manica se vzbudila. Glasno godrnjanje je šlo po sobi.

„Kaj pa vpiješ?“ se je oglasila mati ob peči. „Vstani in obleci se! V cerkev gremo!“

„Manica je sedla na stol. Pobrala je veliko ruto, ki ji je bila padla izpod glave in se je težko zavedla iz svojih sanj. Miza se je bila pre-

vrnila na stole in nje noge so se omajale; popravila jih je zopet in je naslonila utrujeno glavico na mizo. Želela je spati dalje in zasanjati, — spati in sanjati brez konca. Toda nekdo je bil med tem že odgrnil okna in slaba jutranja svetloba je šinila z ulic v sobo. Težko, počasno bobnenje vozov je motilo tišino noči, žvižgi vlakov so se oglašali razločneje in pogosteje. Trdi koraki mimoidočih delavcev so odmevali po ulicah.

Vstopil je star hlapec s svetilko.

„Koliko je ura?“

„Pet bo.“

Ljudje po sobi so se zganili. Iz kota je prišla botra Repulja in se je približala materi. Zazdehala je in si popravljala tenki kiti, privezani s trakom okoli glave.

„Ali si slišala, ali si slišala? Za božjo voljo!“ In sklenila je roke.

Tudi teta Reza je vstala in se približala.

„Sanjala je o njem“, je šepetala, „tudi jaz sem slišala, ko ga je klicala!“

„Kaj sem ti pravila!“ je rekla botra Repulja.

„Vsi so ga videli zadnji večer. Vso noč, moj Bog...!“

Manica je slonela ob mizi. Utrujena je bila in glava jo je bolela.

„Danes je Miklavževo jutro“, se je oglasil nekdo na tleh. „Ali je komu kaj prinesel...?“

„Miklavževo jutro“, je pomislila Manica in se je spomnila svojih otroških let.

„Sveti Miklavž, priprošnjik devic in darovalec dot,“ je rekla dvoumno botra Repulja; poznalo se je, da je hotela reči nekaj posebnega.

„Priprošnjik za srečo na morju“, je rekla teta Reza in se je spomnila sina, ki je tudi sinoči z drugimi odpotoval. Obrisala se je z veliko ruto in rekla: „Bog in sv. Miklavž jim dajta srečno pot!“

Manica je začutila težko bol v svojem srcu. Oblile so jo solze...

„Vstani, vstani, dekle, gremo v cerkev“, je klicala mati iznova.

„Pa k spovedi“, je zaklicala botra Repulja.

„No, le vstani, Manica“, je rekla teta Reza z nekako mehkejšim glasom.

Dvignila je trudno glavico in jedva je mogla pri slabi svetlobi razločevati posamezne osebe. Vstajali so vsi in se hitro napravljali.

„Slabo si menda spala, da si tako trudna?“ je vprašala pikro teta Reza.

„Seveda, če mlad človek nekaj noči ne spi, se mu pozna,“ je rekla namigujoče botra Repulja.

„Ako se nerodno leži, si človek ne odpočije. Rado se kaj težkega sanja.“

„Na kar človek podnevi misli, to se mu ponoči sanja“, je pridejala botra Repulja.

„Kaj se ti je vendar sanjalo, da si tako klicala . . . ?“ je vprašala teta Reza.

„Ali sem res klicala?“ je vprašala Manica.

„Da, dobro smo slišale, koga si klicala!“ je rekla botra Repulja s kislim obrazom.

Manica si je popravila lase. Vrata so se na iztežaj odprla in vstopil je pijan človek.

„Heee! Žganja, vina,“ je klical, „karkoli imate: zaprto je vse: kavarne, gostilne, vse . . . O ženske . . .!“ Sesedel se je na prvi stol. „O dekleta!“

„Mož, vi ste se ga nalezli,“ je rekla Repulja osorno. „Pojdite domov!“

„Miklavževo jutro je,“ je rekel mož in — zaspal.

„Kakšno je to življenje po mestih,“ je pomislila Manica in se je spomnila nanj. „Kdor na Miklavžev dan greši, nima več priprošnjika na morju . . .“ ji je pripovedovala nekdanja mati. „Ali je bil greh? . . .“ se je vprašala Manica in je mislila na sanje in na spomine. „In kdor ga z devištvom izgubi, tudi na morju srečen ni,“ ji je rekla nekdanja Repulja.

Manici se je zožilo srce. Sedaj ji je bilo jasno, zakaj je bil v snu mrtvaški njegov obraz, zakaj je govoril toli žalostno, da so utonili vsi, vsi . . . Tenka, ostra bol ji je presunila srce, kakor da ji je vrezala živo rano, in oblile so jo solze.

„Kaj pa vendar jokaš?“ jo je vprašala mati sočutno. „Ne bodi vendar taka!“

„Solze nič ne pomagajo, nego le molitev in pokora,“ je rekla Repulja.

Manica si je zakrila obraz v roke in je glasno ihtela. Teta Reza pa je pristopila k nji in jo pobožala po glavi. „Kaj si bolna?“ jo je vprašala in ji položila roko na glavo. „Vroče čelo imaš,“ je rekla . . .

Manica jo je prijela za roko in ji zašepetala: „Meni se je sanjalo, teta, da so utonili . . . vsi . . . vsi . . .!“

„Saj se ti je samo sanjalo, — nič ne verjemi,“ je rekla Reza, in je tudi sama zajokala, ko se je spomnila sina.

„Sv. Miklavž je danes; on jih bo varoval!“ je šepetala Reza in ihtela.

Odrpelo se je okno in iz kuhinje se je posvetilo v sobo. Prijetna toplota je planila v mrzle prostore, in duh po kavi je oznanjal zajuter.

Pijani gost se je dvignil s stola. „Nič ne jokajte, ženske, rajše pijte kavo! Ženo imam in otroke in danes je Miklavževo jutro, a ničesar niso dobili, sirote! Hej, pijače dajte . . .“ In hodil je z negotovimi koraki po sobi. „Nesrečni smo . . . siromaki . . . dà, dà . . .!“ je mrmral otožen.

Ljudje so šli drug za drugim k oknu po kavo. —

„Me pa ne smemo sedaj; saj moramo preje opraviti,“ je rekla Repulja.

Manica je bila lačna, zato se je zavila tesneje v ruto, Repulja pa je pristopila k nji in se ji posmejala: „Nič ne jokaj! Le lepo čisto se izpovej, pa boš potolažena.“

„Pojdimo,“ je rekla mati in odprla vrata. Odšle so druga za drugo.

„Tudi jaz bom molila zate, revica,“ je govorila Repulja, „zate bom molila in za vse . . .“

Manica je stopala zadnja. Utrujena je bila in oslABLJENA. Mrzel, rezek vzduh ji je puhnil z ulice v obraz. Pod nogami je škripal zmrzli sneg; okna po hišah so bila temna, vse je še spalo, le tu in tam se je kje iz megle kazala motna svetloba. Svetilke so zaspano brlele po ulicah. S konca ulice je bilo videti kolodvor, mnogo luči je gorelo tam in ljudje so hodili kakor sence po velikih prostorih . . .

„Kje so že zdaj?“ je pomislila Manica, „na morju menda še niso . . .“

„Pojdi, pojdi! Kaj pa zaostajaš!“ jo je opomnila Repulja. Manica je stopila hitreje za njo. Tam za hišami se je iznad streh kazala v megli visoka cerkev. Dva temna zvonika sta se dvigala v temno ozračje in iz enega se je glasil tenek, plačoč glas zvona.

„Maša bo in zamuditi ne smemo. Taka je pot pokore. Advent je in očistiti se moramo za božič!“ je razlagala Repulja.

Ulice so se polnile bolj in bolj. Delavci so šli po tlaku s težkimi koraki, zaviti v debele suknje. Težki konji so vlekli grmeč, težko okovan voz.

„Tako pojde vsak dan,“ si je mislila Manica, „v mrazu, zgodaj zjutraj . . .“ In vse njene misli so šle zopet daleč po železni progi, kjer drdra sedaj vlak, temen, sopeč in bobneč, in v vozu sede ljudje, žalostni, zaspani in utrjeni, naslonjeni drug na drugega in se bude iz polspanja prvič daleč tam na tuji zemlji ter mislijo na svoj dom. In med njimi on: morda je onemoglo zaspal v kotu, ko ni spal že dve noči, sanja morda o nji, morda pa ne sanja nič od utrjenosti in slabosti.

Velika cerkev z motno razsvetljenimi okni se je dvignila med hišami. Po tlaku so hitele vanjo sklonjene, zavite ženske postave.

Repulja je postala na pragu in je rekla: „Pokazala ti bom dobrega patra, revica. Pa k svetemu Miklavžu se priporoči, veš!“

Vrata so se odprla... Veličasten somrak je polnil visoko cerkev, vonj kadila se je razlival po mrzlih prostorih. Kakor neskončni so bili visoki zidovi z neizmernimi oboki. Majhne črne sence so trepetale po klopeh. V razsvetljeni kapeli je klečala tiha množica in nad njo se je lesketal plašč mašujočega patra. Kamenite podobe so strmele z razsvetljenega altarja v skrivnostni zarji na temno množico pod seboj. S počasnimi, tihimi koraki so stopile naprej, Repulja je prijela Manico za ruto in jo je peljala seboj.

„Tamle je izpovednica,“ je kazala; „izpovej se, vse ti odpusti Bog, tudi jaz bom molila zate...!“

Mati je pokleknila poleg klopi, in teta Reza za njo. Repulja je pustila Manico ob črni izpovednici, sama pa je pokleknila nedaleč stran, potegnila je iz žepa črn molek ter je začela polglasno molitev za vse grešnike in grešnice.

Manica se je sesedla na pručico, naslonila je svojo glavo na zid in je začela vsa izmučena sanjati... Ali je bil to greh, ko je prišel po slovo zadnji večer? In sedaj bo sam med tujci in ne bo imel ljubeče duše... Kako bi bilo mogoče obžalovati, da mu je dokazala, kako ga ima rada?...

Zaslišala je urne, drsajoče korake. Mlad pater je prišel in za njim Repulja. Manica se je sklonila in je vsa trepetala; izpreletaval jo je mraz in čudna, zoprna bolest v srcu. Vratca pri izpovednici so se odprla, pokleknila je in si zakrila z rokama obraz...

Čez nekaj časa je prišla Repulja izza spovednice in je našla Manico zgrudeno ob zidu.

„Pojdi, greva!“ je rekla in je kazala proti velikemu altarju. Manica je odkimala.

„Ježeš, niti odveze nisi dobila?!“ je vzkliknila polglasno Repulja in sklenila roke. „Moj Bog in sveti Miklavž se usmili tebe grešnice...! Pa tak dober pater!“

Odšla je počasi sama s poniknjeno glavo proti altarju...

Manica pa je klečala ob zidu in se zavijala v svojo ruto. Zeblo jo je zelo in zobje so ji šklepetali od mraza. Glasovi mogočnih orgelj, razsvetljeni oltarji, neznani glasovi, prijetni vonji: vse to se je počasi razgubilo v poltemnih prostorih. Nje sanje pa so šle od tihe domače hiše, od lepih noči, od onega sladkega večera naprej po železni cesti, naprej, daleč v svet za njim. Ni si želela družega nego tihega miru, kjer bo sama mogla sladko sanjati o njem, sanjati od kraja do konca vse lepe dni in noči, ki so minile in ki se ne vrnejo morda nikdar več.

E. GANGL:

NOVA ZEMLJA.

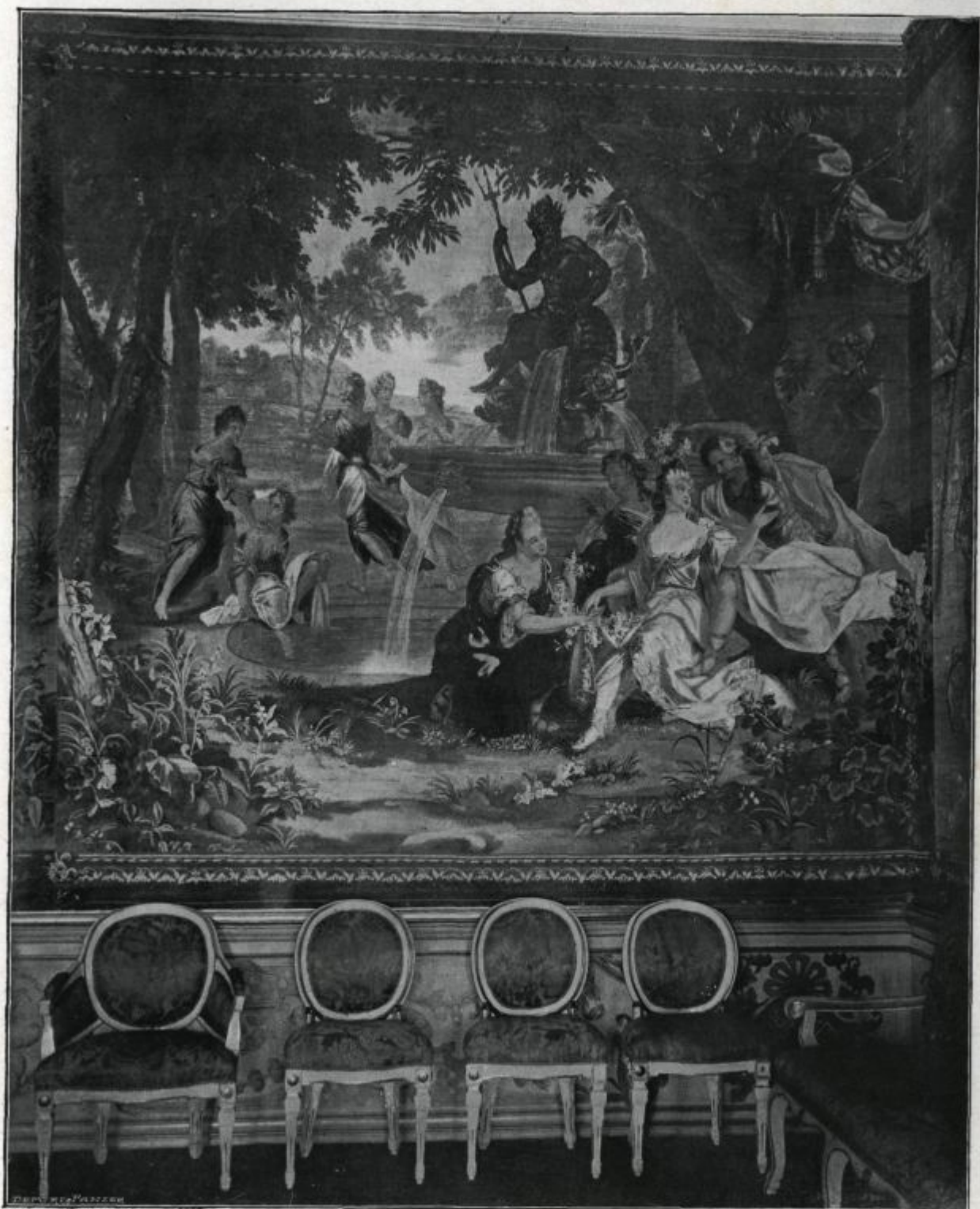
Utešeno srca je hrepenenje;
odgrnil se pred njim je novi svet;
sanj in bolesti duh mi je otet —
začenja novo, mlado se življenje.

Nenadoma dospelo je rešenje:
na kameniti stezi vzklikl je cvet!
S krasoto neopisno je odet —
pomlad prihaja, nadejam vstajenje...

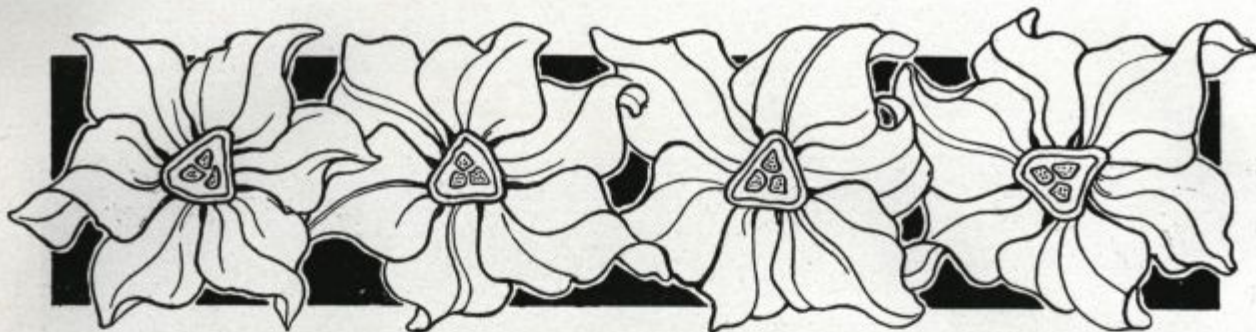
Src dvojje se nad zibelko priklanja.
nedolžno, sladko dete tiho spi;
kdo misli, kaj bodočnost temna sanja?

Iz vživanja veselih zdanjih dni
sladkosti roža čarobna poganja,
umrje strah, življenje naj živi!

GOBELIN V PALAČI MALTANSKEGA PRIORATA NA MALI STRANI V PRAGI.

FRANC MILČINSKI:

DEŽELNA VINSKA KLET.

I.

IZ DNEVNIKA KONTROLORJA ALEKSANDRA KURNIKA.

Vlado je res fin dečko, narodnjak skozinskoz in naprednjak, sploh zelo izobražen. V vseh društvih ima prvo besedo, ničesar ne opravi brez njega: včeraj je bil izvoljen za Trubarjevo slavnost in sicer v odsek za vino. Najbolj imenitno pa je, kako zna čez glavo pljuvati! Kaj takega niti v Črnomlju nismo imeli, kjer sem prej služil! Ta presneti Vlado! V gostilni sedi lepo mirno na stolu, nagne glavo nazaj, pogleda zamišljen v strop in potem pljune v lepi paraboli čez glavo, gostje pri sosednji mizi se pa ognejo pravočasno. Če se pa ne ognejo pravočasno in jih kaj zadene, je pa Vlado takoj pokonci, se uljudno opraviči „pardon!“, obriše, kar je obrisati, pa je mir besedi; če je pa priletelo v vrček, ga sam izpije, ta pujssek, in družega naroči. Imenitno! — Cesarski svetnik Kožuh se je zadnjič tako smejal, da mu je slabo postalo, pa še čisto nov telovnik je imel! Seveda, bogve kako fino to ni, ampak smejati se je vendar treba, in „Pri petelinu“ so oni dan podelili Vladu naslov komornega virtuozu v pljuvanju!

Torej ta moj novi prijatelj Vlado me je vedel ono soboto prvokrat v deželno vinsko klet.

Spotoma mi je povedal, da je ta klet edini deželni dobredelni zavod, ki ni pritožb čezenj. Koristen in človekoljuben zavod! Zadnjič n. pr. je imel on, Vlado, takšen nahod, da je kar voda tekla od njega, pa je šel v klet, inhaliral deset kozarcev burgundca in glej skoro na mah je izgubil nahod in povrhu še dežnik in galoše.

Tako sva prišla v klet.

V kleti je bila gneča, komaj sva se prerila do sodov.

Toliko imenitne gospode še nisem videl vkupe zbrane! Pili so in nič se niso kregali! O, v Črnomlju . . .! In zraven so pripadali vsem mogočim strankam; celo dva anarhista mi je pokazal Vlado. Eden je imel zlata očala, drugi zlat nanosnik; bila sta zelo žejna in sta iz žeje izvajala običajne posledice, a kadar nista pila, sta se smejala in kazala zobe. Vlado mi je povedal, da tvorita ta dva možaka svojo stranko z lastnim programom v 11 točkah; glasila sicer še nimata svojega, ali prost gledališki sedež sta že zahtevala za svojega poročevalca, pa ga menda še nista dobila, ker sedanja kramarska intendantca preveč gleda na denar . . .

In vsi ti po nazorih in po stanu tako različni elementi so se drug ob drugem gnetli v najlepši slogi!

„To je združujoča moč višje ideje“, je rekel Vlado. „Prosi se, da se strankarstvo odloži v garderobi!! Tukaj se pije nad strankami!!“

Morebiti sem premalo izobražen človek, ali meni se je stvar čudna zdela, skoraj neznačajna, kajti s svojimi političnimi nasprotniki, mislim, narodnjak, ki je količkaj zaveden, vendar ne bi smel v dotiko prihajati . . .

Sicer so mi pa vina prav dišala, ugajala so jeziku in želodcu in tudi obleki niso škodovala, koder sem bil polit.

Vlado je izjavil, da je zanj gneča prehuda in da bo takoj malo ventiliral klet. Namignil je šestim, sedmim mladeničem, ki so imeli klobuke

postrani in so pili zelo na glas. Stisnili so se v kot, zavékala je trobentica, potem so pa zapeli, da je kar zabučalo po kleti: „O-turala do-turala, do-tri-glava“.

Pesem je donela pod oboki, da je kar luč trepetala, iz kleti so se pa pričeli polagoma izgubljeni drug za drugim suhi, parfimirani gospodje v cilindrih in ž njimi rdečelične, živahne, razgrete dame. Koj je bilo za par kubičnih metrov več prostora. — Vlado mi je prišel povedat, da so odhajajoča gospoda potomci drugega deželnega jezika, sicer čisto normalni ljudje, le zmisla za ubrano petje, žal, prav nič nimajo...

Ozrl se je potem po kleti in izjavil, da vidi še nekaj ličnosti, ki po nepotrebem ovirajo promet; ker so pa rodoljubi, ima zanje drug caherlin, je rekel.

Prijel me je za rokav in me sukaj skozi gnečo do male okrogle gospodične, ki je stala poleg dveh anarhistov in tekmovala z njima v smehu. Podučil me je, da je to gospodična Dora Štrukelj, najnavdušenejše dekle s celih Poljan. Nos ima sicer malce prevelik, ker si je kakor otrok rada fižol tlačila vanj, ampak navdušenje še večje! Tudi ona sedi v odboru za Trubarjevo slavnost in sicer v odseku za lizanje poštnih znamk.

Vlado jo je poljubil na vrat, da se je prestrašeno ozrla; opravičil se je s „pardon!“, predstavil mene in ji potem povedal, da v veselem razkošju ne smemo pozabiti svoje narodne dolžnosti in da je sedaj zelo ugodna prilika nabirati med navzočimi rodoljubi prispevkov za Trubarjev spomenik; za to plemenito delo pa ni poklicanejšje moči nego je ona, Dora Štrukelj!

Jaz sem z navdušenjem pozdravil to misel, saj smo pri nas v Črnomlju tudi zmeraj kaj zbrali za narodne namene, kadar smo ga imeli pod kapo. Segel sem v žep, eno kronico ali dve bi bil rad odrinil, toda Vlado me je kar siloma proč potegnil nazaj k sodcem. To mi ni bilo všeč! Ne bi bil verjel, da je Vlado tako umazan. — Doro Štrukelj sem pa videl švigati po kleti in nikogar ni izpustila, kdor ji ni pravčasno ušel venkaj...

Tako se je klet precej izpraznila in dalo se je vsaj brez nezgode dvigati čašo do ust.

Vlado me je pričel nekako pokroviteljski podučevati, naj se držim vobče tistih sodov, ki so nagnjeni, kajti to je zunanji znak njih notranje milosti, namreč da najbolj ugajajo občinstvu in so torej vina dobra.

Odkrito povedano, to načelo me je zopet močno zbudilo in povedal sem Vladu naravnost

svoje misli. Vse kar je prav, sem rekel, saj sem takorekoč skoraj demokrat, ali sodba široke mase vendar ne more biti merodajna izobraženemu človeku z maturo! Naša domača vina bom menda vendarle še sam poznal, ali so za kaj ali niso za nič, — čeprav sem le rodoljub z dežele, saj drugod tudi še ljudje žive in pijo vino in ne samo v Ljubljani, in kar se tega tiče, so se v Črnomlju zastran vina ravnali pač vsi po meni, ne pa jaz po drugih, — se lahko vpraša notarja ali župana ali kogarkoli! — In sploh, ako nam bo vedno in povsod kar sodba drugih za evangelij, potem ni treba nam ničesar več pokušati in poizkušati, saj so to opravili že drugi, ampak kar ponižno recimo: „Lahko noč, pogrebci!“ in pojdimo lepo spat! Saj je res!

Vlado je rekel, čemu se kregam, naj rajši pijem.

Saj pijem! — Tega si ne dam od nikogar očitati, da ne pijem, — od nikogar! Tudi ne od svojih prijateljev! Ampak kar je res, je res, in Ljubljančanje naj nikar ne mislijo, da so čisto vso modrost kar sami pojužinali. Marsikaj, kar beremo o njih, nam deželanom ni všeč! Ne maram govoriti, toliko pa povem, naj si nikar ne domišljujejo, da imajo že ves svet na vajejih!

Prav nalašč, da bodo vedeli, sem pričel na svojo roko, po lastnem prevdarku, pokušati! Kaj mi mar!

Pa baš iz tistega soda sem šel pit, iz soda št. 20, ki so se ga najbolj ogibali. Nalašč! Kaj mi mar!

Vino je bilo malo motno, sicer pa čisto pitno. Masa seveda pokuša z očmi in ne z jezikom. In Slovenci smo sploh premalo samostojni, do lastnega mnenja se sploh ne upamo povzpeti, le za tujim se lovimo, pa naj ga pes prinese na repu! Šalobarde smo! Zato pa tudi ves svet pometaj z nami!

Vino št. 20 je bilo prav pitno, ko se mu človek privadi. Boljše je bilo, nego sem sam mislil skraja. Režko, pa brez vsiljive kislobe; okus je polnil vsa usta in je bil trajen. Naravnost izborna kapljica! Tako zlahka že dolgo nisem pil vina in vesel sem ga bil in ponosen sem bil nanj! Bežite, vi Ljubljančanje s svojimi visečimi sodi! Šalobarde! Št. 20 pridite pokusit, potem govorite!

Vlado je zopet stal v kotu in „oturalal“ kakor obseden. Šel sem ponj in ga vlekem pred svoj sod. „Tega pokusi, šalobarda!“

Pokusil je in rekel, da je vino motno. To je bila vsa kritika izobraženega Ljubljančana!

„Še eno izpij, saj jaz plačam!“ sem mu ukazal. „Pa oči zastisni in potem izreci sodbo! Ampak pazi! Vino ne sme trpeti krivice! Jaz sem zato, da ne! Vam že pokažem!“

Zbirale so se okolu naju še druge šalo-barde, ki so tudi pričele pokušati moje vino. Tako je prav! Saj se da pri nas marsikaj doseči, le odločnosti je treba in pa vztrajnosti in sposobnosti seveda, kje bi že lahko bili Slovenci, ako bi se tako delovalo! Ali kaj, ko nimamo mož, pravih mož... oziroma može imamo, le na površje se jih ne pusti! O, če bi jaz...

Rrrriiink!... Tisoč vragov, kako sem se ustrašil! Ali se klet že zapira? Saj je šele deset! Rrrriiink! Oho, mi protestiramo, saj nismo otroci, da bi se nas spat gonilo! Rrrriiink! Oho, oho! Zdaj pa še luči ugašajo! Škandal! Saj se lahko človek ubije, predno najde do stopnic! Naj bi v Črnomlju kak krčmar kaj takega poizkusil, no...!

Reči moram: Ljubljana napravlja jako slab vtisk name! Človek nesebično deluje za deželno dobrodelno zadevo in se žrtvuje najplemenitejšim namenom, v zahvalo ga pa proč gonijo! Potem lahko tožijo, da stranka propada! Na ta način se ne pridobivajo ljudske simpatije! Ne proč poditi, ampak privabljeti je treba občinstvo. Toda

intendanca vinske kleti nima nič srca za narod; če bi ga imela, bi že zdavnaj prirejala ljudske vinske pokušnje pri znižanih cenah. Ampak za tako važno socijalno nalogo nima frakarska gospada na čelu vinske kleti prav nič smisla in ga nikdar ne bo imela... Demokratizacije je treba! Potem se nas ne bo metalo čez prag! — Tepel se ne bom, seveda sili se umikam, ali Ljubljano si zapomnim!...

Seveda, drugi dan je bilo v listih, da je bila vinska pokušnja izvrstno obiskana in da so najbolj ugajala ta in ta vina: silvanec št. 18, tičnica št. 9 itd. — Moja št. 20 ni bila imenovana, dasi se je nazadnje zelo pridno zahtevala! Zakaj ni bila imenovana? Zato, ker je dotično poročilo dalo ravnateljstvo vinske kleti samo v liste!! In to je nezaslišan evropejski škandal!

Čeprav sem le zaničevan zunanji rodoljub, vendar se ne bojim, očitno in brez ozirov tukaj izjavljati, da smatram za skrajno koruptno, ako ravnateljstvo samo, v lastni režiji, piše ocene o svojih prireditvah! V imenu javne morale zahtevam jasno in glasno, da se mora takim nezdravim razmeram narediti takoj konec!

Gorjé narodu, ako ostanejo moje besede glas pijočega v puščavi!... (Konec prih.)

C. GOLAR:

ZASANJAL BI?

A davi je pobelil sneg
moj dom, poljano širno —
in tihi log in solnčni breg
zakril z odejo mirno.

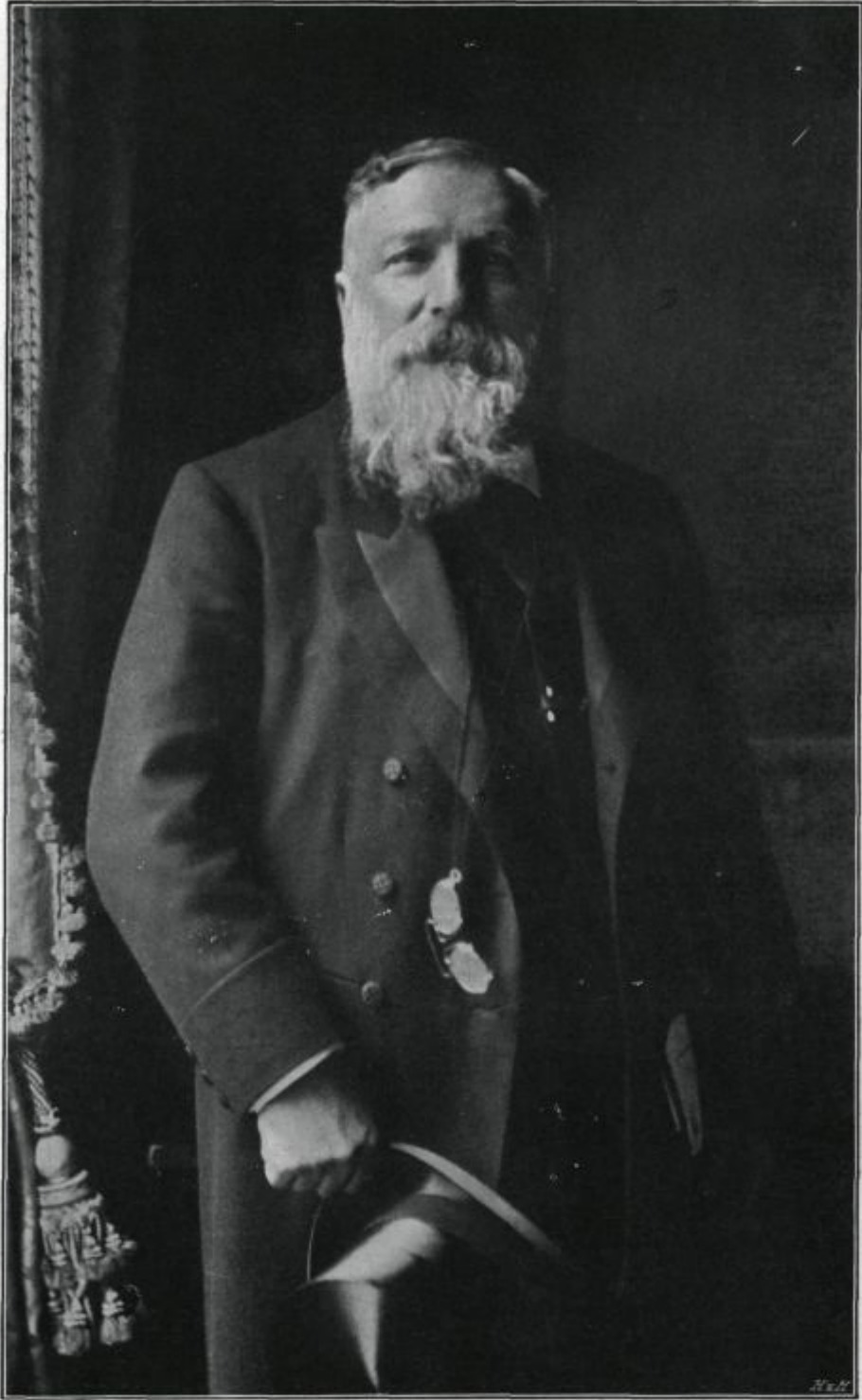
In kamor zrem in kamor grem,
vse sanja sen pokojni,
še svojim sem velel očem:
Zaprite se po vojni!

Zaprite se, umrjem naj,
saj vse je izgubljeno —
zasanjaj bi na vekomaj
kot dete nebogljenno.

Zasanjal bi? Umr! O ne!
Še vedro mi je čelo,
oko mi bodro v dalje zre,
kdor je junak, na delo!

Ne vmiraj in ne glej mi v grob,
saj pride še prerano —
ti stoj, močan, krepak kot dob,
čuj sreče klic: Za mano!

AVGUSTE RODIN.

SMRT MAJKE JUGOVIČEV

(Konec.)

Simboličen epilog je III. spev „Kosovo“ Veliki dan sv. Vida leta 1389! Vedno iznova nam prihaja na misel Wagner; — pri Wagnerju je godba samo izražanje dejanja, interpretacija miljeja in psihične dispozicije. Isti namen naj vrši v Vojnovičevi drami prizorišče. Veliko polje je polno zrelega žita; nikjer ni konca te blagoslovljene daljave in nad njo trepečejo žarki mladega jutra. Iz žita moli svojo glavico rdeči mak, debeli hrast sanja in gleda s svojim visokim vrhom daleč krog sebe, — a vidi le kri in smrt. — Nad življenjem narave se izpreletava črna tolpa vranov, ki prihajajo s Kosovega kakor črne misli.

Opis scenerije zahteva velikanskega tehničnega aparata. Sama „ubranost“!

Nekaj časa gledamo le prazno pozornico.

Smrt sredi najbujnejšega življenja naravne krasote! Tedaj nastopi babica.

Vse svojce je izgubila; slavna smrt na Kosovem polju je bila njihova usoda. Neusmiljeni Turek ji je vzel in pomoril vse, ostala je samo ona. Tako stara in tako sama sebi v nadlego je, da je niti Turčin ni maral umoriti. Požgali so ji tudi hišo, a vnučka svojega je skrila pred njimi. Le zanj se je bala in mu je otela življenje. Usmiljenja išče pri žitu, jame žeti in trpke so njene besede.

Pokosili žive glave —
a za koga?! — —
Pokosiću i jaz tebe —
bar za koga! —

Vnuček pride tedaj s sabljo. Vzel jo je iz roke mrtvemu junaku; še on hoče v boj, postati hoče „junak“, položiti svoje življenje na žrtvenik domovine. V duši babice vstajajo spomini prešlih dni in kri vidi na vsakem spominu. Zato vzame vnuku meč in ga vrže proč z besedami:

— nema hljeba,
a sve od pustog' nam junaštva!

Ta starka s svojim modrovanjem in s svojim treznim razumom je edina oseba v drami, ki se ne navdušuje za slavno, a brezuspešno smrt junakov. Britke izkušnje so ji zadušile ves idealizem in starka, sama blizu smrti, hoče vendarle še življenja in se boji za svojce. Ona je živo

nasprotje majke Jugovičke, ki pozablja sebe in kateri je domovina več kakor lastna sreča.

Tedaj se začujejo glasovi in babica skriva vnuka.

Kako drugače je ravnala majka Jugovička z Damjanom! Ljubezen je babici silnejša kot slava. Majko in njeno požrtvovalnost občudujemo, saj je obdana z gloriolo herojskih žrtev, a babica je realen značaj, ki je popolnoma verjeten in vzet iz življenja, dobro motiviran in razumljiv.

Na prizorišče prihajajo Turki z ujetimi Srbi. Tu gledamo vse surovosti turškega nasilstva. Scena vpliva stiskajoče in obupno. Strašne, a resnične so besede, ki jih da Turčin v odgovor ujetniku, ki prosi vode:

Muč, rajo, robovi ste sada,
kad' ne znaste biti gospodari!

Turki odidejo, in vnučič, ki ga je babica krila med snopjem, vpraša naivno:

„Zašto li se, bako, ljudi kolju,
kad se klasje tako l'jepo žuti?“

Tragika, ki leži v teh besedah, pretresa srce. In pastirska piščalka se začuje in zvončki čred žvenkljajo. Slepega guslarja privede pastir. Deček govori samo o ovcah, saj je še premlad, da bi umel veliki trenotek. Deček odide in pusti guslarja samega.

Kosovska devojka peva žalostne pesmice in joka. Vse išče mrtvecev, in preveč jih je, katerim ni bilo dano življenje. Trupla vseh so našli, samo carja Lazarja so iskali zaman. Prišla je sem, da ga išče, morda leži tod kje, in njeno usmiljenost, da daje ranjencem vodo, ji morda poplača usoda s tem, da najde ravno ona svojega kralja.

Tu pripoveduje pisatelj na dolgo in široko vse detajle bitke. Samo na sebi je ta epska scena brez poetične vrednosti; zgrajena je z natančnostjo historika, a kljub vsemu je ta prizor tehnična zahteva in ekspozicija dejanja, ki se vrši, — za gledalca nevidno, — med II. in III. dejanjem.

V črn plašč ogrnjena nastopi majka Jugovičev. Kot somnambulna gre ta srbska Ivana d' Arc na Kosovo polje, da sprejme krstaš (prapor na križu) od Damjana. Britka žalost jo je

premagala in njenim herojskim ustnam, ki doslej niso poznale niti zase, niti za druge usmiljenja, kadar se je šlo za domovino, se iztrga britka tožba:

Svi su mrtvi, a još zemlja cvate!

Kosovski devojki in guslarju pove majka kdo da je, in eden najlepših, če ne najlepši moment vse drame so vrste:

Majka:

Plačem sebe, a ne mrtve moje!
Zakukalo devet udovica,
zavrištalo devet dobrih konja
zalajalo devet ljudi lava
zaklikalo devet sokolova!...

Kosovka djevojka i guslar:

Ti si!... Majka!...

Majka:

— I tu majka tvrda srca bila,
da od srca suze ne pustila!...

Kosovka djevojka:

Pred vas eto ničice ja padam
vjekovječne materinje muke!

Kosova djevojka ji pripoveduje, da so se borili njeni sinovi tam, kjer so bile sovražne čete najbolj divje in najbolj ljute.

Tedaj pride ljudstvo in prinese — glavo carja Lazarja. Vse, kar le živi, hiti za izprevodom. Carica Milica prihaja. Vrani in orli se izpreletavajo nad odsekano glavo Lazarja, ki jo venčajo z Dušanovo krono. Carico pa nosi ljudstvo na rokah.

Ta scena je realistično zamišljena in naj bi scenično vplivala s pompom in efektno opremo.

Majka se bliža izprevodu in vsi jo pozdravljajo kot mučenico. V svetosti trenutka, ko vidi glavo vladarja odsekano, ji je tiha molitev uteha.

Tu prineso na ščitu odsekano Damjanovo roko, ki krčevito drži krstaš. Kot skala stoji majka in gleda nepremično predse, tiho je vse na pozornici, svečanost smrti in velikost trpljenja zavlada.

Kosovka djevojka:

Zašto, sunce, ne pokriješ lice!

Guslar:

Koja strašna sveta tajna slazi
da su gusle same prodrhtale?...

A mrtva roka ne izpusti zastave. Nema bol seva majki iz oči, nagne se k roki in glej: materinske solze so silnejše kot hrabrost junaka, — Damjan izpusti zastavo!

Majka je srečna in ponosito zakliče z glasom, ki bolj prihaja že z onega sveta:

Moja ruko — zelena jabuko,
gdje l' si rasla, gdje si utrgnuta!
A rasla si na kriocu mome...
utrgnuta na Kosovu... ravnu...!

In starka pade mrtva.

Spočetka dejanja nastopata babica in njen vnuk menda zaradi tega, da kontrastira pisatelj boječo materino ljubezen s heroično ljubeznijo Jugovičke. Dandanes ne najdemo sicer več značajev Devic Orleanskih, a histeričnih in somnambulnih žensk najdemo v vsakem času in povsod dosti. Vrhu tega je domoljubje Srbov znano. In zato se nam ne zdi majka neverjetna, vsekakor pa zahteva igralko umetnico. Morda je hotel pisatelj z majko podati simbol vseh onih muk in vse one ljubezni, ki jo občuti vsaka mati.

Ljudstvo odide. — Ta nenadni odhod je nemotiviran in nenavaden. — Vse je mrtvo, a še en up živi, kajti narod ni obupal, in guslar poje:

Sve su pjesme danas drumom prošle,
da nav'jeste čudotvornu tajnu:
eto s groba umorenog Carstva
zemlja danas vaskrsila je suncu!

Poleg kontrasta življenja in smrti, solnca in krvi se nam sili v dušo še drug kontrast ironije: majka pride, želeča krstaša, a najde sina mrtvega. Iz upa zraste obup, iz življenja, h kateremu sili človek, nastane smrt.

Igra, — ta epopeja ženske ljubezni, slave junaške srbske majke in žene, ta originalno zasnovana in izvedena Vojnovićeva igra je polna lirске krasote in njena poetična vrednost je velika. Lirski moment, epična širokost in dramatična zapletenost, vse to troje v enem delu nam pač priča, da je Dubrovčan Ivo Vojnović res pravi pesnik. Ko beremo to njegovo dramo, se nam zdi, da čutimo pih pomladanskega vetra, ki prihaja iz dežele žrtev in solzâ in zdi se nam, da čujemo ihtenje naroda nad razpadom velikega in slavnega srbskega carstva, ki je edino moglo roditi Jugoviće!

Dr. IVO ŠORLI:

LILJE ...

(Konec.)

Vmestu sem vprašal večkrat, s kom je Lelija zaročena, ali nihče ni vedel. Nekega večera, tri leta pozneje, se seznanim v gostilni z mladim gospodom, doktorjem tako in tako.

„O, vas pa že poznam pravzaprav!“ mi reče veselo. „Vi ste iz Smrečja doma?“

„Da. In — — —?“

„Moja nevesta je bila nekaj časa suplentka gori; saj se spominjate, — gospodična Lelija? Jaz sem bil takrat še na Dunaju. Pravila mi je večkrat, da ste bili njena edina družba.“

Poglej me zdaj, Batič, in če imaš kaj fantazije, misli si moj obraz na te besede!

Ampak dečko ni zapazil ničesar; postala sva si celo resnična prijatelja. Tako simpatičnih ljudi sem našel še malo na svetu.

„Kdaj bo poroka?“ ga vprašam nekoč. Vrag vedi, zakaj se nisem upal toliko časa.

„O pustu. O, takrat moraš biti zraven. Naberem si samih ljudi s humorjem, in imeli se bomo kakor na kralj Matjaževi ženitnini.“

Pozneje me je povabil še enkrat. Obljubil sem sicer, a vedel že, da se v zadnjem hipu opravičim. Saj me razumeš?

Pa sem vseeno šel. Dva dni pred poroko sem srečal oba na cesti. Lelija je zardela, a potem me je pozdravila s povsem naravno prisrčnostjo. Da moram priti za gotovo; in tako dalje.

Kupil sem ji zares prekrasen dar, in tako so me sprejeli še gorkeje, ko sem došel.

Jaz sem bil zadnji izmed gostov in sem našel že vso družbo veselo razigrano. Vsa soba je dihala srečo, vse je duhtelo po ljubezni.

V sosednji dvorani je stal v kotu klavir in svetli parket je čakal plesalcev.

Večkrat sem pogledal tja, kjer je sedela ona. Govorila je veliko in večkrat se je veselo zasmejala. Samo bleda, preveč bleda je bila; a take so menda vse neveste.

Tako je hitro minil čas; ko se je nekdo spomnil, da bi vendar že zaplesali, se je vse ogorčeno pritoževalo, zakaj se ni spomnil nihče že prej.

Dvignila se je tudi ona in stopila k oknu, kjer je nepremično obstala in se zagledala ven na mesto. Nekoliko zamolklo bela svila je divno objemala njen vitki, polni stas, da se je zdelo, kakor da je oživel krasen kip in stopil med nas.

Stal sem v kotu pri peči in nisem mogel odmakniti svojih oči od nje.

Tedaj je udaril igravec na klavir, in ženin je pristopil k njej. Rahlo se mu je nasmehnila, dala mu roko in počasi in mirno sta se zavrtela.

Ves sem vztrepetal. Silno poželenje po njej me je zgrabilo divje in naenkrat; požiral sem vsako teh tihih gibljajev njenih kipečih udov.

Za ženinom je prišel ponjo njen drug, visok, eleganten človek. Bilo je toliko fine lascivnosti v njegovem plesu, da ga vidim še danes, kako jo je imel v svojih rokah, držeč jo dostojno proč od sebe in vendar z vsem svojim telesom se je oklepajoč.

Ko je prišla vrsta name, sem bil že popolnoma omamljen.

Komaj, da sem mogel še nekoliko bolj vztrepetati, ko sem jo začutil v svojem objemu. In zdaj me je popadla naenkrat z vso silo blazna misel, da bi jo zgrabil, vzdignil na svoje roke, zdvijal ven iz te sobe dol po stopnicah, planil s svojim plenom v voz za voglom in jo odpeljal kam, kjer bi me nihče ne našel. Jutri naj bi me prijeli, uklenili, zapri, kar hočejo, — za teh sa-

DRAG. RENARIČ: V JESENI.

mih šest, sedem ur do jutra bi se vdano pokoril vse svoje življenje. In zdelo se mi je, da bi se tudi ona ne ustavljala, da bi sama vztrepotala in kriknila, če bi prihrumeli za nama, da mi jo zopet iztrgajo. In celo zelo trezno misel sem imel v tej pijanosti: ona bi se drugo jutro lahko izgovorila, pahnila bi krivdo name, ničesar bi ne trpela, a v srcu bi ji žarel vse življenje spomin na to divno poročno noč.

Oklenil sem se je silneje, da so zakipele njene grudi na mojih prsih.

Toda že sem začutil odločno gesto in skoraj odstopila je od mene.

Ozrl sem se zmedeno vanjo; v hipu sem se iztreznil pred njenim mrzlim pogledom.

„Kako sem se varala tudi v vas!“ je šepnila bolešno, in videl sem, kako se bori s solzami.

„Lelija!“

„O, opazujem vas že ves večer in zelo se čudim, ko vidim, kaj se godi v vašem srcu. Kako nizko, kako nizko pod našimi so vaša srca, prijatelj!“

„Kaj vam je, Lelija? Milostiva!“

„Kaj mi je? Ali res ne čutite? Zakaj mislite da sem vas povabila, če ne zato, da mi pomagata nositi grozno težo tega večera, vi, ki ste sokrivi mojega trpljenja? Tam ga pogledajte, kako me gleda, in umeli boste, če ste človek... In ves večer mi pravi: „Lelija, moja čista, bela lilija!...“

Stresla in ušibila se je tako, da sem jo moral prijeti močneje. In pri tem sem se ozrl nehote vanj.

Stal je ob durih in gledal sem, visok, krasen, v črni obleki s snežnobelo svilenó srajco; njegove lepe, zdaj naravno velike in kakor v mesečini sanjajoče oči so bile čiste, popolnoma čiste in so ponavljale samo eno: „Lelija, ti moja čista, bela lilija!...“ In storilo se mi je, kakor da vidim poln vrt samih belih, tiho stoječih lilij, ko sije mesec nanje... Tako so sijale nanjo njegove velike, nedolžne, dobre oči...

V tem hipu se je premaknil in prišel bliže. Skozi meglo belih lilij sem ga videl... Poklonil se je smehljaje in se odzibal ž njo naprej.

Jaz pa nisem mogel prestajati več tu in sem odšel spet v prvo sobo. Samo še mimogrede sem videl, kako je visela mirta v njenih laseh nad njebelim čelom.

Stopil sem k oknu in se obrnil ven. Spodaj so žarele lučke iz črnega mesta navzgor. Ampak videl sem še vedno same bele lilije, ves vrt poln lilij v odsevu teh luči. In tja čez nje je bil šel nekdo, da se je poznala temna gaz...

Veš, prijatelj, za grehom poročene žene je tudi nekoliko tragike. Sam sem jih videl, kako jokajo, ko se spet iztreznejo in spoznajo, kaj se je zgodilo ž njimi. Ali ni isto, ni... Tudi tu je cvetje pomandrano in ne vstane nikdar več. Toda stopi na rožo, — še je roža, dotakni se lilije, — ni več lilija... Angel je plaval mimo in je dihnil, pa je vzkliko. In ti si stopil s čevljem tja...

Za seboj sem zaslišal govorjenje in smeh. S silo sem se otresel te oмотice in sem odgovoril nekemu, ki se je bil obrnil do mene...

Ona je bila ostala v drugi sobi. Videl sem jo ob klavirju govoriti ž njim. Zopet se je smehljala, a bleda je bila še bolj.

Igralec je iznova zaigral. Stopil sem hitro k njej in se poklonil.

„Hotel sem se samo posloviti, ker grem,“ sem rekel, ko sva bila sredi sobe.

„Ne še zdaj!“ je rekla kratko. „Počakajte, da se preoblečem. Prosim! Odpeljeva se šele ob eni.“

Izginila je koj nato za dlje časa in se vrnila potem v temni popotni obleki.

A ne samo z drugo obleko, tudi z drugim obrazom se je vrnila in z vse veselejšimi živejšimi očmi.

A zdaj sem umel vse in sem umel tudi to izpremembo. Ugasnile so bile sveče na poročnem oltarju, umaknil se je življenju misterij tega večera. Tam zadaj nekje v temini je bila ostala bela, čista nevesta in vrnila se je samo še mlada žena; nič več ni lagala mirta iz njenih las.

Tudi v mojo dušo je prišlo veliko pomirjenje in spoznal sem, da je najbolje, ako grem zdaj.

Poslovil sem se kratko in odločno in sem stekel po stopnicah.

Ljut mráz je bil na ulici, in zavil sem se tesno v svojo gorko suknjo. Hitel sem naravnost domov in sem bil že pred svojimi vratmi, ko se mi je noga ustavila.

Spal tako ne bom. Morda najdem koga v kavarni, sem si mislil. Saj veš, kako človeku dobro de najbanalnejši pogovor, če je doživel kaj izrednega, kar hoče zopet pozabiti.

Počasi sem stopal nazaj. Ampak korakal sem mimo kavarne, dasi sem videl notri celo jako ljube znanke. Vsaj še nekaj časa sem moral biti sam.

Napravil sem velik ovinek po samotnih, škripajočih ulicah in dospel slednjič zopet pod njena okna.

Vse je bilo še razsvetljeno visoko tam gori v drugem nadstropju. Črne sence so švigale mimo

okna. Včasih se je zdelo celo, kakor da se čuje glasovir.

Tedaj je pridrdral zaprt voz od nekje in se ustavil pred vratmi.

„Zdaj pojdeta!“ sem si mislil; nehote sem se skrila v temno senco, ne predaleč proč.

Res, ni trajalo niti dve minuti, ko so se odprla vrata in je nekdo posvetil ven. Potem se je slišalo govorjenje in takoj na to je prišel on. Odprl je sam vrata v voz in zaklical z nervozno prijaznostjo:

„Hitro, hitro, da se ne prehladimo!“

Zdaj se je prikazala še ona. Slišal sem jo ihteti in prav videl, kako je vztrepetala na vratih, predno se je sunkoma opotekla v voz.

Kočijaž je zaloputnil vrata in zabobnelo je čudno votlo po ulici. Nato je skočil na svoj sedež in pognal . . .

A jaz nisem imel moči, kakor jo je imel gospod žurnalista, da bi se zahehetal za vozom in se ironsko priklonil.

Stal sem dolgo kakor pribit na istem mestu in poslušal, kako je bobnelo vedno bolj daleč in vedno bolj votlo iz noči.

Naenkrat me je streslo in hitel sem proti sredi mesta nazaj.

Kakor veš, se vidi iz Jožefovega mostu naravnost gor na našo planoto. Ko sem prišel tja, sem se nehote ustavil. V blede luninem svitu so se svetili vrhovi pred menoj in ostro je bil začrtan pod njimi rob sneženih poljan preko zvezdnatega neba.

Brilo je strupeno čez nje in prav do zemlje se je pregibala uboga lilija, stoječa čisto sama sredi mrtvaške, polnočne tišine na najbližnjem grebenu tam, kjer se pregne cesta v naš kraj . . .

Tu se je zasmejal naenkrat Batič vmes.

„Prijatelj, ali ne misliš, da si ga imel nekoliko v glavi? Tako niti sam ne veš, in se človek še ne zaveda ne, da mu je srce ušlo že davno iz vajeti, in vidi potem stvari, kakor ti svoje lilije!“

„Mogoče,“ je skomizgnil Zarič malomarno. Toda če je možki res tako sirov, da mora prej piti, predno ume do vseh globin žensko srce, potem je prav, da sem pil. Zakaj zdi se mi, da mi ni videlo oko in slišalo uho še nikdar globlje v žensko dušo, nego tisti večer . . . A kdor je videl in slišal enkrat tako, ne pozabi tega nikdar več.“

E. GANGL:

REVIZIJA.

Obdan od mračnih misli sem
pogledal spet v preteklost svojo . . .
Kaj mi ostalo je? — Poglejte!

Tu lepi pogledi,	tam gorke molitve	tam prazne obljube
tam sladke oči,	in lačni trenutki,	veljavnih ljudi,
tu srčni objemi	tu misli otožne,	izpraznjeno srce
zaljubljenih dni,	veseli občutki,	in polno skrbi . . .

Obdan od mračnih misli sem
v samoto spet nameril hojo . . .
Kje kakšno je srce? — Povejte!

VOLODJA KURET:

NA VIII. ODDELKU.

(Konec.)

Proti večeru, tri dni po Mirovičevi smrti sta sedela Fran in Irma na hodniku. Lep, vroč dan se je bližal koncu, daleč za visokimi hišami, za obzorjem se je izgubljalo solnce.

Irma je bila kakor okostnjak; bleda, suha, mrzla. Fran je sedel ob nji in ji gledal v obraz.

„Smrt jo je poljubila,“ je šepetal in ji gledal na razpokane ustnice, na modro obrobljene oči. Kako se je izpremenila! Nekdanji lepi obraz ji je izginil docela, in Fran se je le težko spominjal onega večera, ko se mu je zdela najlepša, ko je igrala, pela in plesala. Fran se je naslonil ob zid in se zamislil.

Luna je polagoma vzhajala; na zidu so se začele gibati sence dreves, kakor navadno ob mesečini. Lahek veter je pihal zunaj in tih šepet je donel skozi okno. V sobi je bilo tiho, vse je ležalo.

Irma se je naslonila na Frana in se zamislila.

Od spodaj so se začuli težki koraki in nekdo je sopihajoč govoril:

„Zelo je težak, ne bi si mislil. Morda je že mrtev.“

Irma je dvignila glavo in pogledala po stopnicah. Dve temni postavi sta stopali počasi in nosili nekaj težkega.

Postrežnica je stopila iz neke sobe in prizgala svetilko na zidu. V medli luči je spoznala Irma dva moža zdravniške postaje, kako sta nesla nekoga.

Irma se je stresla od groze in je pristopila k postrežnici.

„Prosim vas, koga nosijo?“

„Nekega barona; bolan je bil in ubožal je!“

Irma je zatrepetala in omahnila ob zid. V istem hipu sta dospela nosača na vrh hodnika, in Irma

je videla pred seboj lep, možki obraz; sence na desni strani mu je bilo prestreljeno.

Tudi Fran je z grozo gledal ta obraz in se spominjal sanj.

„On je!“ je zašepetal bolno in si otrl z roko pot raz čelo.

„Dospel je, kakor sem dejala,“ je zaplakala Irma, „a dospel je, da umre z menoj. Ni več rešitve, smrt se bliža.“

Irma je zaplakala in se zrušila na tla. Fran jo je dvignil in odnesel nezavestno na posteljo. A sedaj je ni tolažil. S solzami v očeh in z grozo v srcu je dejal:

„Ni več rešitve, Irma; pripravi se na smrt! Umrla boš tu, kakor ti je bilo usojeno!“

Položil jo je v posteljo in taval v svojo sobo . . .

Zunaj ja plavala svetla noč nad bučnim mestom in v veliki sobi je bilo tiho, mirno. Velike bele stene so molče gledale na ležeče, kako so trepetali in se zvijali pod odejo.

Noč je bila gorka in nekje blizu je nekdo na klavirju sviral veselo arijo.

„Ona pesen iz davnih lepih časov!“ je dejal Fran in se obrnil na postelji. „Kmalu bode konec vsega.“

Ura za uro je minevala počasi. Iz sobe, katera je bila tik osmega oddelka, se je čulo votlo stokanje, hropenje. Skoraj dve uri se je že glasilo, in Fran je vedel, da stoka umirajoči samomorilec, baron Evgen . . .

Ves dan je bilo Francu slabo; komaj se je držal na nogah in vedno se mu je vrtelo in mešalo v glavi. Senca so mu bila vroča, srce mu je bilo hitro in prsi so ga bolele. In sedaj, ko je ležal na trdi postelji, mu je bilo vroče, dih mu je pohajal, in noge so mu postajale trde, drvene.

Dvignil je glavo in pogledal po sobi. Doktor juris je spal mirno, oficir Josip je gledal široko odprtih oči na prazno Mirovičevo posteljo.

Fran se je pokrill po glavi in kmalu nato je zaspal...

Ko se je zbudil, je sijala luna skozi okno. Irma je spala mirno, iz sosednje sobe se je čulo še vedno stokanje; a to stokanje se je glasilo le pretrgoma, hropeče. Včasih se je čulo le kakor dih, včasih kakor globok, votel stok.

Videl je, kako so nekateri bolniki napeto slušali to hropenje, čul je njih dihanje, katero so z muko pridrževali.

Stokanje v sosednji sobi je postajalo bolj in bolj tiho, neredno.

„Umril bode, kakor mi vsi, katerim je smrt zapisana,“ je pomislil Fran in želel si je smrti in vsem jo je želel, da bi bilo prej konec muk, strahu in trepeta.

Solnce je posijalo ravno sredi sobe. Jurist se je zbudil, dvignil se je napol v postelji in poslušal. Tedaj je nekaj počilo, streslo se močno, da so zatrepetale tablice na belem zidu.

„Umril je!“ je mislil Fran.

V istem hipu je jurist na postelji zavpil:

„Smrt! Fran, glej smrt!“

„Smrt!“ je zastokal oficir Josip.

Fran se je skrčil v svoji postelji in stisnil roke k prsom, katere so mu bile vroče kakor žareče oglje, kakor razbeljeno železo.

V ženski sobi je skočilo nekaj na tla, nato se je čul krik:

„Fran! Fran! Evgen!“

Fran je skočil s postelje in je taval k Irmi. Stala je ob postelji razširjenih rok in razmršenih las.

„Irma! Irma! Kaj vendar počneš!“ jo je miril.

„Tiho! Glej Evgena! Ob vratih stoji, senca so mu prestreljena. Evgen! — Zaplesala bodem, Evgen, ah, Evgen!“

Irma je razširila zopet roke in se omahovaje in opotekaje vrtela, krilila z lehtmi in se smehljala.

„Ples smrti!“ je zajecal Fran. „S plesom je začela, s plesom je končala!“

Irma pa je tavalala proti vratom in se smehljala: „Evgen, Evgen! Poljubi me, Evgen! Ali si prišel, dragi?“ —

Leden pot mu je stal na čelu in polagoma curel na vroče lice.

Irma je stiskala ustnice, kakor da bi koga poljubovala. Nato je omahnila na kolena in pala na tla.

Vročje in ledeno je postalo Franu. Kolena so mu klecala in zazdelo se mu je, da ga stiska nekaj mrzlega za vrat. Hotel je oditi v svojo posteljo, a omahnil je in padel z glavo na pernico. Zdelo se mu je, da mu stiska nekaj ledenege srce, da ga nekdo bije po čelu. Roke so postajale trde, usta suha; težko je dihal in nekaj trdega, železnega, nevidnega mu je stiskalo vrat.

Roke so se mu oprijele rjuhe, zobje so se zagrizli v pernico.

Bleda luna je sijala in sive stene so poglobljivo gledale na ležeča. Tablice na steni so se čudno svetlikale in se smejale, s sten pa so zrla imena umrlih in umirajočih.

Na tleh je ležala mrtva Irma, luna je sijala skozi velika okna in na stenah so plesale čudne sence. Nekaj mrzlega, težkega je ležalo v zraku nad ležečima.

Smrt pa je stopala počasnih, mogočnih korakov po sobi,

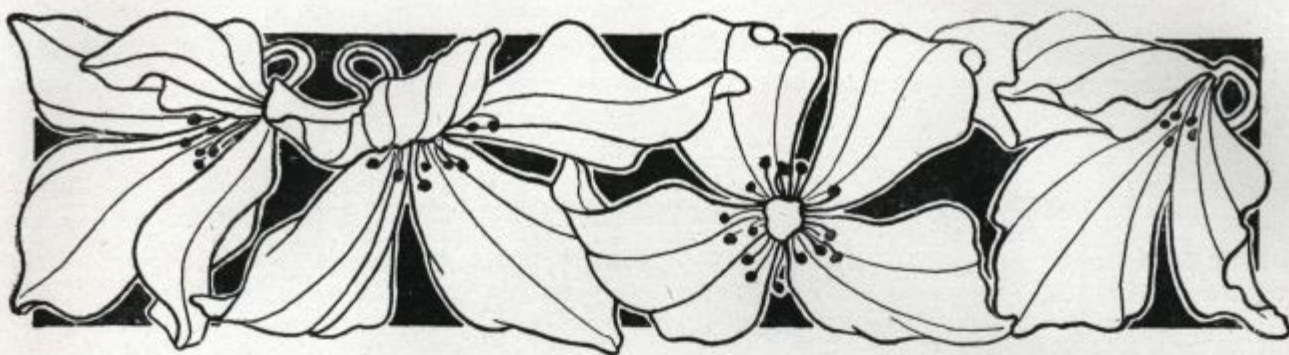
C. GOLAR:

POLJSKA PESEM.

Polje spi. Pšenično klasje
sanje zlate sanja,
še enkrat v plamtečem žaru
zablešči poljana

Zemlja trudno, težko diha,
in šumi pšenica,
kot bi v sanjah šepetala
naših polj kraljica.

Solnce jo v slovo poljublja,
solze rdeče lije —
srp srebrni na večernem
nebesu zasije.

ANTE BEG:

PO SLOVANSKEM JUGU.

(Dalje.)

Konjica je bila nekdanj važna postojanka na meji Bosne in Hercegovine. L. 1878 so hoteli v Konjici pomoriti vse Avstrijce, ki so bežali iz Sarajeva proti morju pod vodstvom konzula Slovenca Konrada Vašiča. Rešil jih je ugledni Turčin Derviš aga, ki je izjavil zarotnikom, da je le preko njegovega trupla pot k begunom, ki so mu bili izročeni v varstvo.

Ako smo imeli že do Konjice romantično vožnjo, čakajo nas od Konjice naprej najzanimivejše partije. Zopet pridemo v prezanimivo skalovje, kjer so napravili železnici pot skozi vratolomne soteske. V Podorožcu se začne zobčasta železnica. Pripelje so dva stroja, ki sta nas z glasnim puhanjem vlekla proti 876 m visokemu sedlu Ivanu. Železnica je izpeljana nad ozko sotesko skoraj v visčini Šmarne gore. Na nasprotnem bregu so raztresene med gozdovi našim planinskim kočam slične hiše. Vedno hujše sopihata stroja, dokler se ne ustavi vlak na Ivanovem sedlu (877 m). Tu je pravi planinski raj sredi rožnatih gorskih pašnikov in starih bukovih gozdov. Takoj za postajo izgine vlak v 658 m dolgem predoru. Ko pridemo zopet na dan, smo na bosanskih tleh. To opazimo takoj na mnogo nižji temperaturi.

Tudi na bosanski strani je železnica tako strma, da mora zadržavati vlak zobčasta železnica do postaje Raštelica. Še dvakrat prekoravimo šumečo Zujevino, nakar se ustavimo v Blažuju. Sedaj se vozimo ob gozdnati planini, prekoravimo železnico ter pridemo sredi Sarajevskega polja končno v sloveče kopalnišče Ilidže. Na postaji je stal vlak, ki je pripeljal sarajevsko gospodo k večerni promenadi. V nasprotnem vozu so sedele tri mlade mohamedanke.

Bile so odkritih obrazov ter se tudi niso zagrnile, ko so videle, da jih opazujem. Še koketirale so očitno. Bil sem sam v vozu II. razreda ter so seveda spoznale, da sem tujec, ki jih ne bom izdal.

Sarajevo, grade ponositi!
Bog te svijem ljepotami kiti,
sve te štuje veliko i malo.
Budi rodu sjajno ogledalo!

Po skoraj dvanajsturni, nad vse zanimivi vožnji smo prispeli zvečer v Sarajevo. Utrujen in omamljen po tolikerih, uprav kalejdoskopičnih vtiskih, sem si zaželel predvsem počitka.

Vrvenje na kolodvoru je pač slično življenju na velikomestnih kolodvorih, le vse pestrejšee orijentalno je tukaj.

Živahni promet na ulicah me je zbudil zgodaj, in brž sem se napravil, da si ogledam bujno življenje, ki se najbolj razvija ravno zjutraj, dokler še ne nastopi vročina. Iz Čumarinove ulice, kjer je hotel, pridem v ulice Ferhadija, kjer je moderno urejena tržnica. Na levi je lepo poštno poslopje, nasproti impozantna katoliška katedrala, zadi pa nadškofijski seminar. V tej ulici je tudi deželni muzej, ki nudi posebno mnogo zanimivosti. Muzej je strokovnjaško uredil sedanji sekcijski načelnik, za bosansko zgodovino zelo zaslužni Kosta Hörmann.

V Šlivini ulici so deželne umetniške delavnice. Tam uče stari domači umetniki naraščaj v domači umetnosti (vdelavanje s srebrom in zlatom v les ali kost, filigransko delo). Taki umetniški izdelki se kupijo v umetniškem muzeju ali v delavnicah samih. Z ozirom na fino in zamudno delo niso niti predragi, a varovati se je prekupcev.

Iz Šlivine ulice pridemo v glavno sarajevsko ulico, Fran Josipovo, kjer je krasna pravo-

slavna metropolitanska cerkev. Ta ulica je popolnoma moderna, a slika se izpremeni, ko stopimo v Čaršijo.

To je trgovski in obrtni del mesta, nekako stalno sejmišče. Sarajevska čaršija obsega do 60 ozkih ulic s samimi prodajalnami, ki so obenem obrtne delavnice. Liki v gajbah čepe tukaj v svojih tesnih delavnicah razni rokodelci, ki izdelujejo svoje predmete ter jih obenem prodajajo. Kdor si hoče ogledati pestro orientalsko življenje, mora obiskati čaršijo ter vstopiti v katero mnogobrojnih in na vse strani odprtih kavarn. Sarajevska čaršija pa je znamenita še zategadelj, ker je v njej Begova džamija, najslavitejša džamija evropskih mohamedanov, razen Carigrada seveda.

V gornjem delu Čemalusa ulice je tempelj Španjolv in turška sodnijska šola, zelo impozantno poslopje. Ako gremo po bregoviti Logavini ulici, pridemo na vrh k samostanu tulečih dervišev (sinan tekia). Vsak četrtek lahko tudi tujec posluša in gleda blazno početje dervišev, ako si kupi na magistratu vstopnico za 1 K.

Ostale ulice gornjega mesta imajo nepokvarjen turški značaj, a vredne so obiska zaradi prekrasnega pogleda na mesto.

Šetajoči po prelepem Appelovem nabrežju na desnem bregu opevane Miljačke, ki deli mesto v dva dela, pridemo k razkošni zgradbi mestnega magistrata. Stopnišča so iz samega mramorja; pač ni čuda, da je veljalo poslopje nad milijon gld. Preko mostu pri magistratu pridemo na levo obrežje, kjer je Careva džamija, oficijalna bogoslovna sarajevskih Turkov. Zadaj je konak deželnega načelnika in zapovedujočega generala 15. voja. Vzhodno je justična palača. Višje v breg se zopet vijejo turške ulice. Ta del mesta se imenuje Bistrik ter ima na najvišji terasi sedaj svojo postajo nove vzhodne bosanske železnice.

Sarajevo ima danes približno 40.000 prebivalcev, od teh je skoraj polovica mohamedanov. Že sredi 16. stoletja se je imenovalo mesto Vrh-

bosna, odtod ima tudi katoliška nadškofija svoje ime. Ko so Turki zavzeli vso Bosno, prekrstili so mesto v Medina Seraj, a pozneje se je imenovalo kratko le Sarajevo. Najbolj je povzdignil mesto že imenovani Husrev Beg, ki je bil v dveh perijodah namestnik v Bosni. Takrat je štelo mesto 80.000 prebivalcev. Leta 1560 je mesto razdjal Zmaj Vuk Branković, leta 1697 pa princ Evgen. Porušil je nad 6000 hiš in 160 (?) mošej.

Izmed šol je omeniti še štiri elementarne deške in tri dekliške šole, drž. višjo dekliško šolo, trgovsko šolo, tehnično srednjo šolo, višjo gimnazijo, učiteljišče, rokodelsko šolo, katoliško in pravoslavno bogoslovnico, pravoslavno elementarno in višjo dekliško šolo, strokovno šolo za tkalce, dve samostanski šoli, štiri medrese (višje mohamedanske šole) več mektebov ali iptadij (moh. elementarne šole). Tudi izraeliti imajo svojo šolo.

Sarajevo ima električno razsvetljavo in ulično železnico, telefonsko omrežje itd.

Proti poldnevu družega dne sem se odpejil z novo železnico do vzhodne meje Bosne. Dan poprej šele so otvorili to progo, zato so bili povsod kolodvori še okrašeni, naval potnikov — domačinov pa vsled radovednosti nepričakovano velik. Mirno lahko trdim, da se s to železnico ne da primerjati vožnja skozi „Gesäuse“ in „Salzkammergut“, da, v Evropi ni železnice, ki bi na tako kratki progi imela nakupičenih toliko majestetično velikanskih krajevnih slik, kakor jih ima nova bosanska železnica. Pri gradnji je bilo treba premagati velikanske tehnične ovire, zato pa se je tudi proračun prekoračil za več milijonov. Železnica je dolga 166 km, a vsak km je veljal povprečno milijon kron, poetntakem nad desetkrat več, kakor veljajo železnice po količkaj normalnem svetu. Seveda niso gradili železnice toliko v prometne, kakor pa v stratežične namene. O tem pričajo kolodvori in čuvajnice, ki so zgrajeni iz masivnega sekanega kamna s strelnimi odprtinami. Vrata in okna pa imajo znotraj železne dvojnice z zapahi.

(Dalje prihodnjč.)

MARIJA SKALOVA.

VLADIMIR LEVSTIK:
MLADOLETJE.

(Dalje.)

Bog me ne zadeni, sam angelj varuh mi stoj ob strani, da bi vas imel! Čujte in poslušajte; vprašati sem vas hotel, kaj naj storim, ko se mi je zgodila in pripetila takšnale reč: Lepo knjižico so mi dali, sila lepo in srčkano; z zlatom je obrezana, s samo zeleno žido je povezana in čudne reči morajo biti napisane v nji. Zdaj me pa mika radovednost, kakšne so tiste reči: ali so pravljice o paradižu, ali so historije o puščavi, ali so lamentacije o velikem petku in o bridkem trpljenju. Če so lepe povesti, se jih veselim, če so puste historije, jih ne maram, če so žalostne pesmi, bi se obesil, ko bi jih prečital. Svetujte mi zdaj, o Jera, kaj naj storim z zakletimi bukvicami, ki so mi jih dali!“

Jera se je zazibala v bokih.

„Kdor hoče vedeti, kaj pomenijo besede in prigodbe, naj jih prebere in premisli. Ampak meni se vidi, da ni sploh nobene takšne knjige; kratkočasit ste se prišli z menoj. Ali nimate drugih opravkov, prisma?“

„Hvala vam bodi, Jera, zdaj in na večne čase, in tako dalje!“ Tako je rekel Just Kržan s čudnim nasmehom na ustnicah. Gospodinja je srdito porinila skledo z zelno salato po mizi, on se je pa zasukal na desni peti in je žvižgaje stopil v sobo nazaj.

Tam se je sklonil nad svojo skrinjo; za-rožljaj je ključ, odprli so se študentovi zakladi. Poiskal je list lepega papirja, rožnatega in ob robu pozlačenega; in poiskal je enak ovoj. Imel ga je shranjenega od nevemkdaj že; Just sam ni več pomnil, kako sta bila zašla v njegovo last.

Nato se je spravil k mizi. Iz svetilke se je kadilo; plamen je trepetal in stebriček umazanega dima se je s smradom dvigal do stropa. Just je privil neobrezani stenj in se je zaglobil v pisanje.

Ko je odložil pero, je stalo na rožnatem in zlatoobrobljenem papirju v lepih, skrbno izrisanih črkah:

„Prelepa gospodična Gretka!

Nič več se zdaj ne morem premagati, da bi Vam ne razodel in razložil, česar mi je srce polno podnevi in ponoči. Saj sem Vam pravzaprav že povedal; toda Vi ste tistikrat prejkone menili, da

se norčujem in da ne mislim za resnico, in ste bili morda razžaljeni, ali ste se pa smejali. In čeprav ste mi dali nageljček, ki ga nosim še sedaj v svoji listnici na srčni strani, vendar si ne morem misliti, da bi to pomenilo nekaj, kar bi jaz tako rad slišal iz Vaših čarobnih ust.

Ni mi mogoče popisati z besedami, kako me boli, ker zaman in brez uspeha iščem ugodne prilike, da bi Vam sam povedal to, kar moram v pričujočem pismu zaupati papirju! Pa kaj! Saj bi si morda niti ne upal. Vi mi pač ne verjamete, da je moja ljubezen do Vas preveč sladka in prevelika, da bi jo povedala usta. Zdi se mi, da prijemam metulja za krila, ko iščem besede zanjo. In potem, kako bom govoril, ko pa ne vem, ali se boste jokali ali smejali? To je pravzaprav tehten in premisleka vreden vzrok, da Vam niti pisati nebi smel. Če Vam pa navzlic temu pišem, vedite, da Vam le zato, ker Vas ljubim tisočkrat bolj od samega sebe in od vsega, kar mi je draga na svetu.

Dovolj sem Vam povedal; če morete verjeti, verjemite in ne zmolčite tistega, kar se Vam zdi, da mi morete odgovoriti. Ali mi hočete žrtvovati par minut? Kjerkoli, kadarkoli, samo ne tam, kjer so ljudje. Če pa ne morete verjeti, raztrgajte ta list in pozabite, da brez Vas ne more živeti
Just Kržan.“

Zložil je pismo, zalepil ga je in je napisal na ovoj: „Krasnolični gospodični Gretki, blagajničarki v kavarni „Italija“.“ Tako je videl delati druge, in zadovoljen je bil sam s seboj, ko je videl, da njegovo delo ni slabše od njihovih.

Nato je ogrnil svršnik in je odhitel z listom na prosto.

IV.

Toda kes nad tem naglim činom ni izostal. Že drugi dan se je naselil v Justovem srcu. Zjutraj, ko je odprl oči in se je začutil v hladu nezakurjene sobe, so se mu v bežeči vrsti predstavili spomini o vseh doživljajih včerajšnjega dne.

Tudi tisto pismo se je vnovič razprostrlo pred njim. Na široko se je razprostrlo in tisoč skritih misli se je odprlo za sleherno besedo, tisoč čudnih misli, nebrot polnorih pomenov, brez števila strahov. In vse to je povzročilo, da

so tisti hip zardela študentova lica v zavesti, da se je osmešil.

„Kaj sem storil?“ je vprašal svojo dušo z bridkim ukorom. „Zakaj sem storil? Že prej nisem mogel več prenašati, in zdaj po vrhu vsega še to!“

Pomislil je na vse obraze, kar jih je poznal v kavarni „Italiji“: spomnil se je natarjev s podlimi lici in z usmevom nizkih šal na sušičnih ustnicah, spomnil se je kuharice z ogromnim nosom in surovimi očmi, ki je venomer pogledavala skozi okence poleg blagajne, spomnil se je bakrene glave zadovoljnega gospoda Petavs. In s strahom in s sramoto si je predočil, kaj bo, ko Gretka dobi njegovo pismo: zaničljivo se ji nabere obraz, prebrala bo list in ga bo pokazala vsem naokoli.

„Smejala se bosta Gretka in gospod Petavs, rogala se bosta natar in kuharica, vsi, vsi se bodo norčevali —“

Kaj mu je storiti? Morda leži pismo še na pošti; potem ga more dobiti nazaj. Preprečena bo vsa sramota...

Nič dolgo ni premišljal. Planil je iz postelje, z mrzlično naglico se je napravil, odhitel je proti pošti, kakor da gori za njim. Pred vrati poštna zgradba je pa obstal; toliko da ni trčil vanje: zaprta so bila, prezgodaj je prišel ubogi študent. Saj se je bil komaj razgrnil dan po zasneženih ulicah.

Just se je napotil po mestu naokrog; tla so se vdiral pod koraki, redek, mehak sneg je padel čez noč. Mlačen veter se je dvigal od juga, nebo so krili oblaki, megla se je uporno borila z jutrom in vse, karkoli si pogledal, je bilo neznanško čmerikavo in dolgočasno.

Pa naj bo tak dan nedelja! Študent je jel sam s seboj preštovati, če se ni zmotil v koledarju. Ne, resnica je; včeraj je bila sobota, danes je nedelja... V topi, brezobrazni zamišljenosti je priromal do hiše, ki je bila vsa siva in lisasta, umazana in hrastava, kakor z grdim, plesnivim blatom ometana. In siv in sključen je bil starec v oguljeni črni suknji, ki se je s palico v roki stokaje majal mimo nje; prejkonje je bil namenjen k maši. Just Kržan se je zdrznil pred tem pogledom; nekaj nejasnega je pretreslo njegovo dušo. Obstal je in se je obrnil nazaj. Tisti hip se je oglasila ura v stolnem zvoniku in je udarila štirikrat in še osemkrat po vrsti.

Zdaj je našel pošto odprto. Izza okenca je pogledala starikava uradnica s šiljastim nosom in s kosmatinjami pod njim. Šele ta hip je štu-

dent pomislil, da mu pisma ne vrnejo brez dolgih ceremonij, in da bo moral povedati ime; ves naslov bo moral povedati, sram ga bo, kri mu bo zalivala lica...

„Česa želite?“ je vprašala uradnica nestrpnostno.

„Pismo sem oddal sinoči...“ je rekel Just in glas mu je zastal.

„Kakšno pismo? In kaj je zdaj s tistim pismom?“

„Nazaj bi ga rad.“

„Tako?“ Ženska ga je ošinila z ostrim pogledom. „Za koga je bilo tisto pismo?“

„Za... Za nekoga... Hotel sem reči — pač...“

„No, za koga vendar? Pol ure ne morem poslušati samo vas.“

„Za neko gospodično!“ je rekel Just z naporom.

„Hmhm!“ je dejala uradnica; pogledala ga je še bistroje in še pozorneje, in škodoželjno se ji je namrgodil obraz. „Napišite mi naslov, kakršen je bil tam, na pismu!“ Bel list je porinila predenj in mu je pomolela pero.

Just Kržan je zardel tako, da so ga lica pekla od vročine. In s tresočo roko je zapisal še enkrat: „Krasnolična gospodična Gretka, blagajničarka v kavarni „Italija“.“

„Lepo, lepo!“ je dejalo ženšče s srditim glasom. „Kdaj ste oddali list?“

„Sinoči ob devetih“, je rekel študent boječe.

„Potem je prepozno; pošta je razdeljena pismonošem in vaš list je v tem trenutku skoraj gotovo že oddan.“

Okence se je zaprlo. Trenotek kasneje je stopal Just po cesti.

„Bodi!“ je rekel topo sam pri sebi.

„Bodi!“ je ponavljal vso pot do doma, enakomerno, korak za korakom, po čudnem taktu čustev, ki so vrvela nekje v globini duše in so mu trdovratno silila v zavest.

„Nedelja je!“ se je spomnil pred hišnimi vrati. „K šolski maši bi bilo treba, sicer me bodo zopet...“

Obstal je za minuto in se ni mogel odločiti. Ali bi, ali ne bi? Čemu vse to? Čemu je sploh vse na svetu? Temno je na svetu in žalostno je živeti; nekakšni zlodji se igrajo z ljudmi in skrbe, da se vidijo smešne in slabotne, kadarkoli se ozro v zrcalo, da bi gledali junaka.

Zamahnil je z roko in se je napravil po stopnicah v svoje tretje nadstropje, v siromašno izbico, ki je bila polna svetih podob in vsa

prazna udobnosti in blagostanja, tla je pa imela iz opeke.

Sam od sebe mu je potekel čas. Prestrašil se je; kakor iz sanj, tako je odskočil: oglasili so se bili koraki, zaškripala je rjasta ključavnica in vstopil je Škrli, ki se je vračal od maše.

„No?“ je vprašal že na pragu in hudo mušne so bile njegove oči.

Just je molčal. Kaj bi mu rekel, če vpraša: „No?“

„Kaj je s teboj?“ je rekel Škrli, ko ni dobil odgovora. „Zakaj te ni bilo k maši? Zato, ker si pameten, ali zato, ker si neumen?“

„Kako? Kaj misliš? Kaj govoriš, kaj blebečeš, spaka prismojena?“ se je razjezil Just Kržan. „Kaj misliš, da praviš: Zato, ker si pameten, ali zato, ker si neumen?“

„Haha!“ se je zasmel Svitoslav Škrli. „No, saj ti odpuščam; tega res ne morem zahtevati, da naj vsakdo razume moje vzvišene besede in mojo prebrisano filozofijo. Pameten si, ako zato nisi prišel, ker je zunaj mraz, vražji mraz, z eno besedo, neznosen mraz. In v cerkvi je še bolj mraz: od mraza samega, od tega, ker sediš mirno in se ne giblješ, in od prijetnegl opravila, ki ga imaš. Jaz sem seveda čital, da mi je bil krajši čas; tole knjigo sem čital, vidiš: „Die Liebe eines Troglodyten, kulturgeschichtliche Dichtung von Wilhelm Bölsche“. Ampak, da se vrneva k stvari: neumen si pa v tem slučaju, če si ostal doma zato, ker si — no, ker si tako-rekoč — in kratko rečeno — neumen,“ je besedoval, odlagaje suknjo in premetavaje knjige na mizi,

„Kako neumen? Zakaj neumen? Ali misliš, da jemljem tvoje privilegije v zakup?“ je vzkliknil Just in lice mu je zažarelo. Sila hude jeze je bil; ta čednost je bila v njegovi rodbini od nekdanj večja dedščina, nego bogastvo. Kar je bilo Kržanov doma na kmetih, o vsakem so vedeli povedati, da je bil enkrat zaprt in hranjen na cesarjeve stroške, ker se je razjaril, pa je česnil tega ali onega, da se mu je zasvetilo pred očmi in mu je zabrenčalo v glavi.

„Vidiš, kam človeka pripelje ženska lepota. Tako si zbrenčal, da niti več ne veš, zakaj se pravi zaljubljenim ljudem“ — ti dve besedi je izgovoril Škrli s posebnim povdarkom — „da so neumni.“

„Kdo je zaljubljen? Če si ti, jaz nisem!“

„Jaz sem že, a ne tam, kjer si ti. Zakaj, ti si namreč tisti, ki pravim, da je zaljubljen.“

Vse Škrljevo lice je živo zaigralo.

„Lepo te prosim, miruj...“ je rekel Just zamolklo in je iztegnil obedve roki, kakor da se ga hoče ubraniti.

„Fant, nikari se sramovati!“ je nadaljeval Škrli z glasom modrejšega. „Nikari se sramovati in ceremoniti, kakor gorjanska nevesta! — Vidiš, moj namen je, da se pomeniva zdajle kaj lepega o tvoji ljubezni in o tisti tvoji Gretki.“

„O moji Gretki?“ je ponovil Just s trpkostjo. Obenem ga je pa navdalo silno čustvo, veliko hrepenenje, da bi se izpovedal in se razgovoril o vsem od kraja do konca.

„O tvoji Gretki, oziroma o Gretki tistega, čegar je, če je čigava. Ampak to priznaš, kaj ne, da bi bilo prijetno in ljubeznivo, če ne bi bila nikogar drugega, samo tvoja, vsa tvoja, kakor se bere v romanih, in tako dalje, kakršne so pač vse te ljubezenske reči.“

Just Kržan je nehote prikimal.

„Veš“, je nadaljeval tovariš, „opazujemo te že dalje časa: od tistega večera, ko smo skupaj krokali, ti, Brbič, Štupek, Sinjur in moja malenkost. Da, jaz sem te že tistikrat potuhtal, tam pri blagajni: izkušene so moje oči. No, sem dejal, lepe reči se bodo še godile. In vesel sem bil; zakaj, dobro mi de, če drugi ljudje ne prezirajo mojih grehov, temveč si ne morejo česa in sami zagazijo vanje.“

„Tvoji grehi niso moji grehi!“ se je uprl Kržan.

„Saj zato ravno gre, da niso! Ravno to je tisto: čakal sem in čakal, opazoval in opazoval, in zdaj vidim, da je mogoče le dvoje; ali si se iz neumnosti omejil v sanjah in se omamljaš s koprnenjem, kar se mi vidi najbolj verjetno, ali si pa moral neznansko obsedeti; to se mi zdi manj mogoče, ker si čeden fant in zale postave. Kaj pa pomeni ta knjiga?“ se je prekinil nenadoma. „Dunajski Zvon? In tvoja preparacija tiči v Stritarjevem „Zorinu“! No, vidiš! Ali nisem rekel? Saj sem rekel, da je prvo!“

„Kašno prvo?“

„Da diši tvoja ljubezen po lilijah in po vijolicah! Da si zaljubljen idealno, da živiš v mokrocvetočih rožicah poezije! Z eno besedo, da ljubiš menda sploh prvič v svojem življenju...“

„Morda“, je rekel Just zamišljeno in je s čudnim usmevom povsili glavo.

„Tako je! In poslušaj me, kaj ti pravim: sram te bodi, fej te bodi! Saj nisi v peti šoli, za Boga milega! Ampak ti bi še sodil tje kaj. Tako je in mir besed! Ali Goethejevega „Wertherja“

ne maraš čitati? Pa bi ga vendar; jaz ti ga dam, če hočeš.“

„Ne maram.“

„Seveda ga ne maraš. Če ti „Zorin“ ni prebedast, ti tudi „Werther“ ne bo preomleden. Torej, dragi vitez Toggenburg, stvar je pa ta, da me premalo poznaš in da me ne ceniš dovolj. Vidiš jaz čakam in čakam, ti pa ne, da bi znil: Škrlj, poslušaj, zaljubljen sem, napravi si veselje, ti, ki si izveden in izvežban v takih rečeh; svetuj mi, nauči me, kaj mi je početi! — Kaj še! Ti molčiš, ničesar ne rečeš, sam zase kuhaš ljubezen, v hinavščini paseš mladeniške sanje, v potuhnjenosti vtikaš svoje dvojke v žep, in še na um ti ne pride, da bi bilo vse že lahko v pravem tiru in teku, kakor se spodobi zrelim možakarjem in odraslim ljudem. Vse bi bilo, kakor mora biti; ali ti nisi maral in se nisi posvetoval z menoj.“

„Pa svetuj!“ je vzkliknil Just pol jezno pol v obupu. „Le svetuj mi zdaj, ti pismouk in modrijan; reci, kaj mi je početi?“

„Saj ti hočem, nestrpnost malodušna. Saj zato sem izpregovoril, da ti storim dobroto in da te rešim trpljenja, ki ga več gledati ne morem. Ali misliš, da imam kamen v prsih in ne srca? Bodi odkritosrčen, izpovej se mi, kar te vprašujem, in ne bo ti manjkalo koristnih nauk. Ali hočeš?“

„Dobro,“ je rekel Kržan in je obrnil glavo v stran. „Vprašuj! Stoj! Stvar ostane med nama; velja?“

„Naj velja!“ je rekel Škrlj s povdarkom in je iztegnil roko. „Svitoslav Škrlj ne zatajuje moške besede. Začniva; predvsem: Ali jo ljubiš?“

Just ni odgovoril takoj; težko mu je bilo od kraja.

„Ljubim,“ je rekel čez nekaj časa.

„Zelo? Hudo? S plamenom in žerjavico? Neskončno? Bolj nego samega sebe in bolj kot vse na svetu? Kako si ji rekel, da jo ljubiš?“

„Nič ji nisem rekel!“ Just se je ozrl v tovariša in je zardeel kakor mak.

„Lažeš!“

„Hm, to se pravi, rekel sem ji že, pa vendar ne tako, da bi mogla smatrati za resnico. Kar mimogrede; za nagelj sem jo prosil . . .“

„Aha,“ je dejal Škrlj s čudnim glasom, „tja torej vendarle hodiš. In kaj si ji rekel, to te vprašam!“

„Takole je bilo: za nagelj sem jo prosil; polno vazo jih je imela pred seboj. „Kar vzemite,“ je rekla ona. „Ne,“ pravim jaz, „dajte mi ga sami.“ — „Čemu sama?“ — „Zato, ker vas imam

rad.“ Tako nekako je bilo. Nato mi je sama poiskala nagelj, jaz sem ga pa vzel in sem šel.“

„To seveda ni nobena strategija!“ je vzkliknil Škrlj prezirno. „Stra-te-gi-ja, dragi moj, je prva stvar: strategija in taktika. Kaj bi bil Napoleon brez taktike in brez strategije?“

„Kaj mi preostaja?“ Just je mignil z rameni, kakor da posluša z veliko brezbriznostjo.

„Zakaj ji pa večkrat ne govoriš o tem: o svoji takozvani zaljubljenosti? Ženske so izprva previdne in oprezne; mačja natura, saj veš! Dolgo jim je treba govoriti, gladiti jih je treba, rožice fim treba saditi toliko časa, da jih omami vonj, čeprav ne verjamejo cvetu. Najpametnejša ženska je neumna dovolj, da verjame vsaj polovico sladkih besed. In njih stanovitnost je zgolj množina sile, ki jo moraš potrositi, da porušiš trdnjavo kreposti,“ je učil Škrlj. V modre gube se mu je bilo nabralo obličje, resno je gledal in sila star in pregrešen je bil videti ta hip.

„O čem govoriš z njo, kadar sploh govoriš?“ je vprašal čez nekaj časa.

„O vsem: o šoli, o vremenu, o gostih; o Prešernu sva se tudi že razgovarjala . . .“

„Tako, tako . . . Saj sem vedel! Poslušaj me, fant: Kdor hoče ugajati drugim, naj mnogo molči o sebi in jim naj mnogo govori o njih samih,“ si je prilastil Svitoslav Škrlj besede Goncourtove, ki so bile kdovekako zablodile v puščavo ilirske metropole. „Ali nista kramljala ničesar drugega? Za božji čas, kakšem človek si ti v ženski družbi! Če to ni barbarstvo . . .“

„Tudi pisal sem ji . . .“ je izbruhnil Just z malodušnim glasom in je povedal vso žalostno historijo svojega pisma.

Govoril je s hripavim glasom; težko mu je bilo izdajati takšne skrivnosti. Z nervozno roko je listal po knjigi, in vsepovsod so mu begali pogledi, samo da ne bi morali srečati gotovega posmeha v tovariševih očeh.

Škrlj ga je gledal postrani in nič kaj se mu ni ljubilo, da bi se nasmehnil rdečici na licih Justa Kržana. Bled je bil njegov obraz in ustnice so se mu ostro napenjale.

„Dobro, da si našel vsaj toliko odločnosti,“ je izpregovoril z veselim glasom, ko je tovariš končal. Obraz se mu je mahoma izpremenil, poteze so zaigrale v hudomušnosti, kakor prej. „Zelo šolarsko je sicer tvoje pismo in vidi se, da je prvo, ki si ga spočel od nesvetega duha; toda vrlo je za prvi poizkus, kajti vse idealne ljubezni je polno. Idealna ljubezen, brate moj, je pa dobra reč: sila lepa je in koristna, vse ptičke se vjamejo nanjo.“

„Toda jezi me, da sem ga oddal,“ je ponovil Just Kržan. „Saj ni, da bi morala cvesti ljubezen za vsemi idealnimi pismi. Osmešil sem se in osramotil; to uro ga bere prejkone vsa sodrga in se mu smeje na moje troške . . .“

„Ali si se podpisal, budalo?“

„Podpisal . . .“

„Ah, to je druga reč; vidiš, neumnost je, podpisavati se na zaljubljena pisma. Kaj si mislil? Ne, in vendar se ne boj: jaz hočem stati ob tvoji strani. Povej mi, karkoli se bo zgodilo. Predvsem pa si kupi za dva groška potrpežljivosti, prijatelj dragi, in čakaj, čakaj, čakaj . . . Ali si se že pripravil iz Demostena? Daj, pokaži preparacijo, da si jo prepišem. Tudi egoist sem, tudi zato pri-

hajam k tebi s ponudbo zaveze. Čemu steno-grafiraš? Kaj se pravi τιδημι? Slišiš!“

Škrlj je prepisal, kar je vedel in znal.

„Včasih premišljam in si belim glavo,“ je dejal naposled, „zakaj ne traja nedelja ves teden. Jutri — ah“, se mu je zazehalo, „komaj smo začeli zopet dihati, pa vnovič profesorji in dvojke, stara kranjščina, filipike, koordinate in zgodovina! Blagor tebi, ti laglje prenašaš; ne slišiš nič, ne vidiš nič, kot bil bi mrtva stvar! Ti si zaljubljen . . .“ je govoričil, vtikaje roko v svršnik.

„In ti si kriv, da sem,“ je zdihnil Kržan s smešnožalostnim usmevom.

„In hi-per-kul-tur-na pijača,“ je zaklical Škrlj med vrati. „Bog ti blagoslovi to in ono!“

(Dalje prihodnjič.)

LISTEK.

KNJIŽEVNOST.

Schreiner H. in dr. Jos. Tomišek: Pedagoški letopis. VII. zvezek. Na svetlo daje Sloven. Šolska Matica v Ljubljani 1907. Str. 258. Tudi ta letopis vedno lepše razvijajoče se Šol. Matice imponuje z bogastvom svoje vsebine. Na čelu prinaša Rudolf Fr. Magjera „Prijegled savremene hrvatske omladinske književnosti“. Z zanimanjem smo prečitali to razpravo, saj nam kaže, da vlada pri Hrvatih glede mladinske literature prav istotaka mizerija, kakor v Slovencih. Hrvatje imajo celo vrsto časopisov za ljudsko-šolsko in srednješolsko mladino: „Smilje“, „Mali dobrotvor“, „Anđjel Čuvar“, „Mladi Istran“, „Gjačko kolo“, „Vjerni drug“, „Pobratim“, „Gjački Napredak“ in „Luč“. A Magjer pravi vzlic temu: „Tko piše u Hrvatskoj za mladež? Isključivo nitko. Biva obično, da književni početnici okušavaju svoju duševnu tvorbu pisanjem štiva i pjesmica za mladež, misleći, da je za djecu najlakše pisati“. Torej čisto kakor pri nas. Uredništva in založniki pa Hrvat. mladinskih pisateljev navadno sploh prav nič ne honorirajo, da, cele knjige se tiskajo gratis. V tem oziru je torej v Hrvatih še slabše ko pri nas. Vobče je hrvatska mladinska literatura neizvirna, t. j. obdelujejo se vedno isti neslani, stari, obrabljani motivi, poleg tega se v njej preveč moralizuje in pridiguje. Vse kakor pri nas! Pesni je preveč, a proze nedostaje. Kakor pri nas! Vendar imajo Hrvatje tudi več dobrih mladinskih pesnikov, ki pa je bavijo z mladino le bolj mimogrede: Iv. pl. Trnski, Jak. Majnarić, Mijat Crnko Ljud. Varjačić, F. Ž. Miler, Nik. Šimatović, Milka Pogačićeva, Avg. Harambašić, Jos. Milaković, R. Katalinić, Jeretov, Lujo Varga-Bjelovarac i. dr. Pripovedovalcev je mnogo manje, a so vobče boljši kakor pesniki: Jagoda Truhelka, Jel. Belović-Bernadzikowska, Petar Kuničić, Tom. Ivkanec, Iv. Devčić, Jos. Šebešić, Jos. Bavec, Rud. Magjer i. dr. Vsekakor bi bilo dobro in koristno, ako bi posvečala hrvatska kritika več pažnje svoji mladinski

literaturi ter naj bi ločila pleve od zrnja. Število listov naj bi se omejilo, ustvarilo lep in zares dober časopis, čegar sodelavci naj bi se honorirali. — Nadalje prinaša letopis razprave: O fonetiki v ljudski šoli (H. Druzović), — Potopis — zemljepisje v ljudski šoli (M. Lichtenwalder), — Gimnazijske študije v dobi našega preporeda (Prešerna in Vraza), (dr. Fr. Ilešič). — Končno slede poročila in izvestja o delovanju učitelj. društev in uradnih skupščin (sestavil Jak. Dimnik), o delovanju Slov. Šol. Matice (por. Fr. Gabršek) in Društva sloven. profesorjev l. 1906/07 (sestavila prof. dr. Fr. Ilešič in prof. Fr. Vajda).

Černej Ljud. in A. Štupica: Nazorni nauk. Zbirka učne snovi za nazorni nauk. II. del. 1. snopič. Za 2. in 3. šolsko leto. V Ljubljani 1907. Izdala „Slov. Šol. Matica“. Str. 112. Vsebina: I. Šola in dom. a) Šola. b) Šolsko poslopje i. dr. II. Pomlad. a) Oznanjevalci pomladi. b) Vrt spomladi. c) Polje in travnik. d) Gozd. III. Vas i. dr. Ta knjižica je sad praktičnega nazornega pouka v II. in III. razredu ljudske šole ter daje navodila, zlasti začetnikom, kako je najuspešneje podajati materijo iz naravoslovja, živalstva in rastlinstva. Snov, zbrana iz beril sorodne vsebine, se iz primitivnih in površnih pojmov razširja in pogloblja, s splošnosti detajluje. Ta zvezek se ozira predvsem na obzorje vaških ljudskih otrok, a izlahka se navedeni zgledi raztegnejo tudi na mestne ljudske šole ozir. se nekatere slike izpuste in nadomeste z drugimi. Vsekakor praktično priročno delce, ki bo dobrodošlo slovenskemu učiteljstvu.

Přibil Dragotin: Šola in dom s posebnim ozirom na roditeljske večere. V Ljubljani 1907. Izdala „Slovenska Šol. Matica“. Str. 117. I. teoretični del. V „Popotniku“ se je pred par leti pojavil člankar, čegar nenavadno duševno obzorje in moderni, čisto praktični nazori o šoli in njenih nalogah so silili tudi lajka, da je čital dotične članke z zanimanjem in koristjo. Tu ni bilo nič zaprašenege teoriziranja, vse je kipeloz iz knjige življenja, iz izkušnenj bogatega šolnika, ki pa hkratu obvladuje ogromen material strokovne literature. Přibil je bil prvi v nas, ki je javno povedal,

da je za uspešnost duševnega in umstvenega napredka potreba ožjih stikov med šolo in domom ter je v to svrhu propagiral idejo roditeljskih večerov, t. j. predavanj učiteljev staršem z neposrednje zvezanim svobodnim razgovorom očetov in mater z učiteljem. Pisatelj pravi sam: „Moj ideal, za katerega se bodem boril odslej, je zveza doma in šole. Dajte šoli mir, in razvila se bode; pomozite šoli, in šola vam obnovi vero in možnost čudežev! Zvežite dom in šolo v eno bitje z dvema dušama, a samo z eno voljo, z enim idealom: to je sreča otrok, sreča naroda. Tovariši moji, delujmo na to, da postanejo učenci naši, da postanejo starši naši, da bodo zopet starši s ponosom kazali na nas in naše vzgojevalnice, ne samo „učilnice“: G'ejte, to je naša šola, to je naš učitelj!“ — Ta prvi zvezek je teoretski ter razpravlja o bistvu, pomenu in uprizoritvi roditeljskih večerov (sestankov). Domača in šolska vzgoja morata biti edinstveni; šola in dom bi se morala skupno posvetovati o vzgojnem delu in se vzajemno popolnjevati. Ta namen ima tudi to lepo delo, ki nam vzbuja najlepše nade v razvoj naše mladinske vzgoje.

Bezjak J. dr.: Posebno ukoslovje sloven. učnega jezika v ljudski šoli. II. snopič. Didaktika (obče in posebno ukoslovje). V Ljubljani 1907. Str. 269. Izdala Sloven. Šol. Matica. S tem debelim zvezkom je zaključil pisatelj svoje znamenito delo, sad svoje mnogoletne prakse in proučivši najboljše in najnovjše metodiške knjige. Izločil je vse zastarelo, a tudi novo neobdržno ter je podal učiteljem zares praktično knjigo. Morda se še obširneje povrnemo k njegovemu delu, ki zasluži hvalne pozornosti našega učiteljstva.

Knjige društva sv. Jeronima v Zagrebu. Prejeli smo zopet šestero ličnih knjig tega književnega društva in sicer 1. Ljetopis i imenik ... za godinu 1906. — 2. Hrvatska pjesma. Izbor umjetnog pjesništva za puk. Uredio i uvodom popratio Josip Milaković. — 3. O narodnom gospodarstvu. Napisao dr. Franjo Milobar. — 4. Život sv. Pavla. Napisao dr. Rud. Vimer, kr. sveučil. profesor. — 5. Poučni razgovori. 7 razprav. — 6. Danica. Kolektor za prijne stupnu godinu 1908. Vobče moramo reči, da so knjige tega društva boljše, modreje izbrane in lepše sestavljene ter narodu praktično koristne, kakor knjige naše družbe za narod. Svetojeronimsko dr. obstoja od leta 1869 ter ima danes 14.102 členov v 736 poverjeništvih. Ako se pomisli, da ima slovenska Družba sv. Mohorja (ustanovljena l. 1860) danes že 81.000 členov, se moramo le čuditi, da petkrat večji hrvatski narod slovenskega ne le ne presega, nego ga celo daleko niti ne dosega. Mi vidimo v tem le posledice slabega šolskega sistema v hrvatski troedini kraljevini, pa morda tudi nedostatno energijo in mlitavo agilnost poverjenikov društva in hrvatske inteligence sploh. Kultura naroda se presoja ne le po konsumu mila, nego tudi po konsumu knjig! Da morejo dobiti člani svetojeronimskega društva za l. K šestero ličnih in dobrih knjig, dokazuje pač dovolj, kako dobro se gospodarja pri tem društvu, ki si ne kupiči kapitalij. Uprava društva je moderna, demokratska ter se vrše vsako leto javni občni zbori, na katerih morejo člani delovanje društva kritikovati in voliti odbornike po svoji volji. Tudi v tem oziru je hrvatsko društvo pred slovenskim društvom sv. Mohorja, kjer odloča povsem absolutistično le celovška gospoda, ki se seveda tudi prav nič ne ozira na želje kritikov in členov. O poedinih knjigah pa izpregovorimo pomalem v prihodnjih zvezkih „Slovana“.

† **Španić Stjepko dr.,** hrvatski pesnik in pisatelj, je umrl 18. januarja t. l. v najlepši moški dobi. Bil je dober

lirik, pisal je humorističnosatirične podlistke za „Obzor“ in prevajal Shakespearove drame.

Dostojevskij F. M.: Zločin in kazni. Roman v šestih delih z epilogom. Preložil Vladimir Levstik. I. zvezek. Str. 288. Cena K 3-50. V Ljubljani 1908. Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. Skoraj začudili smo se, ko smo prejeli to lepo opremljeno knjigo. Kaj res še nimamo prevoda tega velikega, svetovnoslavnega, že davno na vse jezike preloženega in tudi že dolgo celó dramatisovanega ruskega romana morda največjega ruskega romanopisca, najsijajnejšega psihopatologa XIX. veka, nesrečnega Dostojevskega? Kaj res naši knjigotržci in naše knjižne založbe prav nič ne poznajo svetovne literature? Prevodov imamo res že nebroj, a čudno, prevajajo se premnoge stvari, ki jih zaradi njih neznatne vrednosti malokdo čita in še bolj redkokdo kupuje. Že z najpraktičnejšega, kupčijskega stališča bi se bilo trdno nadejati, da se iztegne desetero založniških rok po „Zločinu in kazni“, saj — brez ozira na romanovo umetniško kvaliteto — ga ni kmalu romana, ki bi bil zanimivejši, napetost čitatelja osvojiteljši in v vsakem oziru dojmiljivejši, kakor je roman Razkolnikova. A glej, priti je moral šele leta 1903 VI. Levstik ter z nermalim trudom najti založnika Nemca za to epohalno umetniško delo, ki je oplodilo tudi že slovensko moderno leposlovje s svojo grandiozno psihologijo. V socialnem romanu „Zločin in kazni“ — ki je izšel v ruskem izvirniku l. 1866 — razvija Dostojevskij pred nami veličastveno sliko družbene gnilobe, pretresno v detajlu in grozno v ideji. To je psihiatričen roman, a ne psihiatrije poedinega človeka, nego celega sloja. Realizem Dostojevskega nam kaže, kako se iz embrija ene misli povsem mehansko razvije cel splet idej, ki postanejo kmalu družbena bolezen, razjedajoča vedno širje in globlje v mozgu naroda. „Junak“, dijak Razkolnikov, je čisto modern tip, poln brezmejnega samoljubja, brezdušne sebičnosti, cinik, ki stavlja svojo osebo preko vseh mej in zakonov; ponižanega in užaljenega se čuti, zato se izkuša v svoji ogorčenosti „maščevati“. Razkolnikov je nihilist, in njegov zločin je soroden z atentati današnjih anarhistov, ki so v svojih zločinih povsem nesebični fantasti in blazno zagrizeni „maščevalci krivic“. Kakor politični zločinec, tako izhaja tudi Razkolnikov od načela, da namen posvečuje sredstva; toda kmalu si ni več na čistem, ali je bil njegov namen dober ali zel. V njegovi duši nastane torej razkol, ki ga končno po groznih samotrinčenjih dovede dotlej, da prizna vse in se kesa. Tako se Dostojevskega Razkolnikov svojega zločina opere z izpovedjo in z obžalovanjem, prav kakor se izpoveduje in se kesa Tolstega Nikita v dramu „Moč teme“. Kakor Tolstoj, je bil Dostojevskij v vsem čustvovanju krščanski tip, in so vsa njegova dela polna krščanski zamišljenih značajev in epizod. Vse njegove osebe so bolniki, grešniki, spokorniki in iz zločincev prerajeni svetniki. Fiziološke in psihološke študije so vsi ti tipi bednikov in siromakov, neprestanih halucinantov, nadarjenih epileptikov in sanjarskih mučenikov, bolešno zanimivih in mojstrsko slikanih oseb njegovih romanov. Cankarju je bil baš Dostojevskij velik, seveda nedosežen učitelj umetnosti. Dostojevskij je obenem najiskrenejši branitelj proletarijata; kot realist umetnik ni Dostojevskij prav nič olupševal ruskih Parijev, toda kot pesnik je znal tudi v teh nesrečnih odkriti božansko iskro. V koliko je Levstikov prevod veren originalu, nismo utegnili zasledovati že sedaj; storimo pa to ob zaključku dela, ako se ne loti tega posla že prej dr. Iv. Prijatelj, ki je isti roman tudi sam začel prelagati. Slavni in v vsakem oziru mojstrski roman seveda najtopleje priporočamo vsakomur.

J. Š.

Cankar Ivan: Zgodbe iz doline šentflorijanske. Založil L. Schwenter v Ljubljani 1908. Str. 190. Cena broš. 2 K, izvorno v platno vezano 3 K, po pošti 20 h več. Vsebina: Pesem. — Razbojnik Peter. — Polikarp. — Kancelist Jareb. — Pesem.

Slovenska Matica je izdala knjige za leto 1907. Še nikdar, odkar obstoja to naše književno društvo, nismo dobili toliko in tako obsežnih knjig. Nikdar pa tudi še ni imelo društvo toliko členov, kakor jih ima za leto 1907. Število členov se je pomnožilo za 1174, tako da šteje društvo skupaj 4635 členov. Knjige so sledeče: 1. Letopis. Sestavil in uredil Fr. Podkrajšek. Str. 83. — 2. Zbornik. IX. zvezek. Uredil L. Pintar. Str. 238. — 3. Slovenska zemlja. V. del. Kamniške ali Savinjske Alpe za geološkimi načrti in prerezi, z geol. zemljevidom in s krajskimi podobami. Spisal Ferd. Seidl. I. zvez. Str. 144. — 4. Knezova knjižnica. XIV. zv. Uredil Ks. Meško. Na Poljani. Roman. Spisal Fr. Ks. Meško. Str. 182. — 5. Zabavna knjižnica. XIX. zv. Uredil Jos. Kostanjevec. Str. 223. — 6. Slovenske narodne pesmi. Uredil dr. K. Štrekelj. Zvezka III. konec. Str. 202 + kazalo z uvodom XXIV. 7. Prevodi iz svetovne književnosti. Gorski venec Petra II. Petroviča. — Njeguša. Prevel Rajko Perušek. Str. 225. + slovarček tujih, manj znanih besed. — Hrvatska knjižnica. II. zv. Uredil dr. Fr. Ilešič. Str. 102. Vse knjige imajo izvrne ovitke z risbami slovenskih slikarjev. Več prihodnjič.

GLASBA.

Glasbena Matica: Spominski večer Simona Gregorčiča. Vrla „Glasbena Matica“ je priredila v Ljubljani dne 19. jan. zvečer v „Narodnem domu“ in 26. jan. popoldne v hotelu „Union“ pač najlepšo proslavo blagopokojnega pesnika, kar se jih je priredilo doslej. Slavnostni govor prof. dr. Fr. Ilešiča je bil ne le po svoji obliki, nego tudi po svoji vsebini res slavnosten, hkratu pa krasen govorniški čin čisto estetskega učinka. Govornik je docela pravilno in aktualnoumestno naglašal, da nam mora biti Gregorčič kot pesnik rodoljubljaj in ljubezni do domovine večno drag, saj Slovenci še dolgo ali nikdar ne bomo smeli rogati se domovinskim čustvom. „Protirodoljubarstvo“, ki proglašja patrijotski idealizem za frazo, je v današnji dobi obupnega boja Slovencev na jezikovnih mejah resnično patološki literaren pojav. Koncert je bil izredno bogat in sijajen. Zopet je nastopila „Gl. M.“ zmagovito kot naše najvzorneje delavno umetniško društvo. Vzpored je obsegal 9 točk s 15 raznimi, 7 novimi moškimi in mešanimi zbori ter s solospeli tenorista viteza E. Cammarotte in baritonista B. pl. Vulakoviča. Čudili smo se, da je bilo treba za take solovske točke klicati kar dva pevca iz Zagreba. Ali res ne premore slovenska opera niti enega pevca, ki bi mogel kot solist uspešno nastopiti na ljubljanskem koncertu? To bi bilo vendar prežalostno. Zastopani so bili s svojimi skladbami gg. Jak. Aljaž, p. Hug. Sattner, R. Savin, Jos. Michl, A. Foerster, E. Adamič, A. Nedved in F. Vilhar, vsi le s kompozicijami po Gregorčičevem besedilu. Aljažev moški zbor „Na bregu“ je efektna, simpatično melodična skladba, žal, da se skladba ne krije docela z viharim besedilom. Zato pa je mojstrsko delo Aljažev moški zbor „Na dan!“ Skladba in tekst se tu docela skladata po duhu in značaju ter se zlivata v celoto. Peta je bila z bravuro. Sattnerjev mešani zbor „L a s t v k a m“ ima pikantno-originalne detajle ter vzbuja dojem virtuoznega orgljanja,

vendar ni bil vtisk popoln, ker so soprani nedostatni. Peta je bila vobče dovršeno. V splošnem se pa dojem petja ne sklada z melanholsko ubranostjo teksta. Savinov baritonski solo „Pred smrtnico XVII.“ je skrbno izdelan le v pevskem partu, a preveč zanemarjen je klavirski part; zato vtisk ni bil harmonski. Sattnerjev baritonski solospjev „Za ostali ptič“ ima čisto narodno melodijo, a žal, tudi nekaj obrabljenih in nesimpatičnih zaključnih fraz. Michl je očitno še mlad, zato pa tudi preveč smel skladatelj. Kdor pa se loti Gregorčičeve „Človeka nikar!“ mora biti globok, zrel, bogat. Michl vseh teh lastnosti danes še nima, dasi pozna glasbeno literaturo vsestransko. Zato je podal s svojo novo skladbo sicer prav melodično in simpatično, da, tudi efektno pesem za baritonskega solista, — toda ta pesem je le pisan, zanimiv šarivari brez enotnega izvrinega značaja in brez potrebne globine. — Naravnost imponiral je novi mešani zbor H. Sattnerja „O ne vihti“. S to ogromno skladbo je iznova dokazal župnik Sattner, da je samorasel umetnik, ki bi moral v široki svet izza samostanskih zidov ter bi potem ustvarjal dela prve vrste. Začetek tega mešane zborja je nekam nejasen in celo medel; toda za tretjim refrenom „Zanesi nam“ zbor narašča ter se razvija uprav krasno. Od vzklika „Zastonj!“ dalje pa je skladba toli dramska, slikovita in mojstrsko polifonska, da je včinkovala naravnost navdušujoče. Ta zaključek je bil vrhunec vsega koncerta. Zbor se je pel z občutno pieteto in zanosnostjo. — Nova Foersterjeva „Naša zvezda“ (za tenor-solo) je težavna, komplicirana skladba, ki zahteva silnih višin in napa. Ljubezniva, povsem v narodnem duhu zložena je Adamičeva nova „Pri zibelki“. Pristna uspavanka najprijetnejšega dojma. Pel jo je prav dobro Cammarota, ki pa je, žal, sploh slabo izgovarjal tekst. Njegovega laškotnerskega glasu se slovensko uho kmalu utruji. Ostale točke so bile že znane ter so se pele vobče imenitno in z očitnim namenom, doseči novih fines in čim več intimnih zvokovnih dojmov. Tako je bil ves ta koncert dolga vrsta užitkov, za katere zahvaljamo „Matico“ in njenega neumornega, večno mladega vodjo M. Hubada.

RAZNOTEROSTI.

† **Peter Majdič.** V Jaršah pri Mengšu je umrl dne 10. februarja t. l. mož izvanrednih lastnosti. Peter Majdič se je dvignil od navadnega priprostega človeka do največjega bogastva in to s svojim trudom in delom, dvignil pa je tudi mlinarsko obrt do popolnosti. Mož je mnogo storil za kulturne potrebe Slovencev. Sezidal in podaril je šolo v Jaršah, kupil hišo in jo izročil „Izobraževalnemu bralnemu društvu“ itd. N. p. v m.

NAŠE SLIKE.

Tratnik Fran: Po beračevi sezoni. (Umet. priloga.) Slovenski umetnik Tratnik, odlični sodelavec „Simplicissimus“-a in „Muskete“, živi danes v Parizu, kamor je prišel nadaljevati svoje študije iz Monakovega. — **Rim** s cerkvijo sv. Petra, Angelskim gradom in Tiberu. — **Ivan Lah** (Fot.). Životopisne podatke prihodnjič. — **Gobelin** v palači maltanskega priorata na Mali strani v Pragi. — **Avguste Rodin**, najslavnejši in najizvirnejši moderni kipar, Michelangelo XX. vijeka — **Renarič Drag.: V jeseni.** (Umet. priloga.) — **Marija Skalova**, večletna primadona naše opere, zdaj primadona na Kral. Vinogradih v Pragi, je dosegla pravkar v Puccinijevi najnovejši operi „Madame Butterfly“ velik umetniški uspeh. Vsi češki listi so polni priznanja njeni zreli umetnosti. Krasni uspeh bivše slovenske operne primadone dokazuje Pražanom-Cehom, da smo bili Slovenci opravičeno ponosni na svojo opero.